

WÓJT GMINY KOMARÓW-OSADA

Załącznik nr 1a
do Uchwały nr .....
Rady Gminy Komarów-Osada
z dnia ..... r.

II ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KOMARÓW-OSADA

- zapis ujednolicony -

CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Zmiany wprowadzone II zmianą studium wyróżniono w tekście kolorem zielonym oraz indeksem górnym ².

WÓJT GMINY KOMARÓW-OSADA

Załącznik nr 1a
do uchwały nr XXII/128/13
Rady Gminy Komarów-Osada
z dnia 28 lutego 2013 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KOMARÓW-OSADA

- zapis ujednolicony -

CZĘŚĆ I **UWARUNKOWANIA ROZWOJU**

Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada został w niniejszym tekście wyróżniony szarym wyróżnieniem tekstu.

2013

BUDPLAN Sp. z o. o.

04 - 390 W A R S Z A W A, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10
Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl
BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422
REGON 011909443, KRS 0000103293, K.Z. 50 000,00 PLN

Nazwa opracowania:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Komarów-Osada

Zleceniodawca:

Urząd Gminy Komarów-Osada

Wykonawca:

BUDPLAN Sp. z o. o.
04 - 390 WARSZAWA, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10
Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl
BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422
REGON 011909443, KRS 0000103293, K.Z. 50 000,00 PLN

Główny projektant:

---

mgr inż. Anna Bereś	członek Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie – WA-355
mgr inż. arch. Anna Olbromska-Matusiak	członek Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie – WA-355

Zespół:

---

mgr inż. Ilona Musiałek
mgr inż. Rafał Musiałek

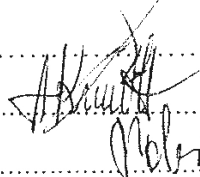
ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KOMARÓW OSADA zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Komarów Osada Nr II/8/2002 z dnia 12 grudnia 2002 r.:

ZESPÓŁ AUTORSKI

1. arch. Andrzej Rabeiga (gł. proj.).....
2. mgr inż. Piotr Rabeiga (proj.).....
3. techn. Alfred Kostrubiec (proj.).....
4. mgr inż. Marzena Rabeiga (proj.).....

PROJEKTANT MIEJSCOWYCH PLANÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

architekt Andrzej Rabeiga
M.G.P.A.R. Nr. ewid. 0001/08

I INFORMACJA OGÓLNA	7
1.1. Podstawa prawna.	7
1.2. Cel i zadania „Studium” w systemie planowania przestrzenne go.	7
1.3. Materiały wejściowe.	9
II UWARUNKOWANIA ROZWOJU.	11
1. Uwarunkowania zewnętrzne.	11
1.1. Informacja ogólna - dane podstawowe.	11
1.2. Położenie geograficzne.	11
1.3. Rzeźba terenu.	11
1.4. Geologia.	12
1.5. Dane podstawowe.	14
1.5.1. Funkcja.	14
1.5.2. Demografia (2000r.)	15
1.5.3. Zasoby naturalne.	15
1.6. Podstawowe elementy zagospodarowania gminy.	16
1.7. Infrastruktura techniczna.	21
1.8. Pozycja gminy na tle województwa lubelskiego.	25
1.9. Pozycja gminy na tle powiatu Zamość	27
1.10. Powiązania funkcjonalne z regionem i krajem.	28
1.10.1. Położenie geograficzne.	29
1.10.2 Powiązania przyrodnicze	32
1.10.3. Powiązania kulturowe.	32
1.10.4. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej.	34
1.10.5. powiązania w zakresie infrastruktury technicznej.	34
2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.	35
2.1. Uwarunkowania funkcjonalno - przestrzenne.	35
2.1.1. Rozwój przestrzenno - gospodarczy.	35
2.2. Uwarunkowania przyrodnicze.	36
2.2.1. Budowa geologiczna i złoża kopalin.	36
2.2.2 Lasy - szata roślinna.	42
2.3. Stan i zagrożenie środowiska.	46
2.3.1. Stan czystości wód podziemnych.	47
2.3.2. Gospodarka ściekowa.	48
2.3.3. Stan zanieczyszczenia powietrza.	48
2.3.4. Środowisko akustyczne - hałas.	50
2.4. „Stan i uwarunkowania środowiska kulturowego oraz ochrona jego dziedzictwa”	51
2.4.1. Historia obszaru	51
2.4.2. Historia regionu i miejscowości	52
2.4.3. Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz zaewidencjonowane z terenu gminy Komarów-Osada	61
2.4.4. Cmentarze Zabytkowe	63
2.4.5. Archeologia	68
2.4.5a. Archeologia na obszarze zmiany nr 1 studium	69
2.4.6. Wnioski i wytyczne konserwatorskie	69
2.5. Strefa społeczno - gospodarcza.	70
2.5.1. Struktura demograficzna.	70
2.5.2. Struktura zatrudnienia.	71
2.5.3. Bezrobocie.	72
2.6 Sieć osadnicza i mieszkalnictwo.	74
2.6.1. Sieć osadnicza.	74
2.6.2. Mieszkalnictwo.	75
2.6.3. Oświata i wychowanie.	75
2.6.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.	76
2.6.5. Kultura.	77

2.6.6. Usługi pocztowo - telekomunikacyjne.	78
2.6.7. Sport i rekreacja.	79
2.6.8. Turystyka.	79
2.6.9. Usługi komercyjne.	80
2.6.10. Sfera finansowa.	81
2.7. Rolnictwo.	83
2.8. Zasoby naturalne.	85
2.8.1. Uwarunkowania leśne.	85
2.8.2. Uwarunkowania wodne.	86
2.8.3. Uwarunkowania klimatyczne.	86
3. Komunikacja.	86
3.1. Komunikacja kolejowa.	86
3.2. Komunikacja drogowa.	86
4. System Infrastruktury technicznej i komunalnej.	87
4.1. Zaopatrzenie w wodę.	87
4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.	88
4.3. Gospodarka odpadami.	88
4.4. Elektroenergetyka.	89
4.5. Ciepłownictwo.	89
4.6. Gazyfikacja.	89
4.7. Telekomunikacja.	90
4.8. Ochrona przeciwpożarowa.	90
4.9. Obrona cywilna.	91
4.10. Bibliografia	91

I INFORMACJA OGÓLNA

1.1. Podstawa prawna.

Podstawą prawną opracowania są:

- Uchwała Nr XVIII/138/2002 Rady Gminy w Komarowie-Osadzie z dnia 27 lutego 2002 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów Osada.
- Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994r. art. 6 /Dz.U. Nr 89, poz. 415 z późniejszymi zmianami.

Umowa o dzieło na opracowanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada z 2002r.

Podstawa prawną opracowania zmiany nr 1 studium są:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717) zastępująca ustawę z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Z 1999 r. Nr 15, poz. 139 wraz ze zmianami), dokonane zmiany także i w innych przepisach regulujących politykę przestrzenną – powodują zasadność przystosowania zapisu studium do aktualnych wymogów formalno-prawnych.
- ✓ Uchwała Nr XII/68/11 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 14 grudnia 2011 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada.
- ✓ Uchwała Nr XVII/87/12 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 31 maja 2012 w sprawie zmiany Uchwały Nr XII/68/11 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 14 grudnia 2011 roku

Podstawą prawną opracowania II zmiany studium są:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503).
- ✓ Uchwała Nr XXVII/215/2021 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia II zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Komarów-Osada.²

1.2. Cel i zadania „Studium” w systemie planowania przestrzenne go.

„Studium” jest obowiązkowo wykonywaną częścią lokalnego systemu planowania, która wraz z opracowaniem „Strategii rozwoju społeczno - gospodarczego” stanowi dokument, mający charakter aktu wewnętrznego, którego celem jest określenie polityki przestrzennej gminy, a także ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego, wyrażających tę politykę.

Główne przedmioty „Studium”.

- informacje związane ze stanem istniejącym, czyli diagnozą aktualnej sytuacji gminy, oraz warunków ich rozwoju, dającą również rozpoznanie okoliczności rozwoju, zgodnie z wymaganiami art. 6. ust. 4 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym,
- informacje określające kierunki rozwoju przestrzennego i zasady polityki przestrzennej, a więc podstawowe reguły działalności gospodarczo - inwestycyjnej, przyjęte przez samorząd zgodnie z art. 6. ust. 5 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

Przedmiot zmiany nr 1 studium:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego;
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa;
- obszary, na których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m² oraz obszary przestrzeni publicznej;
- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;
- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.

Przedmiot II zmiany studium:

po uwzględnieniu istniejących uwarunkowań, określono dla terenów objętych II zmianą studium, na podstawie Uchwały Nr XXVII/215/2021 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 29 kwietnia 2021 r., przy uwzględnieniu bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę:

- a) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikające z audytu krajobrazowego,
- b) kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny przeznaczone pod zabudowę oraz tereny wyłączone spod zabudowy,
- c) pozostałe zagadnienia wynikające z przepisów odrębnych oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.²

Podstawowe zadania „Studium”

- rozpoznanie aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, istniejących uwarunkowań oraz zagadnień związanych z jej rozwojem,
- określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej obszarów gminy,
- określenie zasad dla koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu zagospodarowania i zainwestowania terenu,
- określenie kierunków i zasad promocji gminy.

1.3. Materiały wejściowe.

Materiały wejściowe do projektowania stanowią:

Opracowania planistyczne:

- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada uchwalony Uchwałą Nr IV/13/90 Rady Gminy w Komarowie-Osadzie z dnia 9 lipca 1990r.,
- „Strategia rozwoju województwa lubelskiego” zatwierdzona Uchwałą Nr XXII/265/2000 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 14 lipca 2000r.

Materiały mapowe:

- mapa sytuacyjno - wysokościowa (topograficzna) obszarów gminy Komarów w skali 1:10 000 opracowana przez Państwowe Przedsiębiorstwo Kartograficzne.

Opinie i inne opracowania specjalistyczne:

- Uwarunkowania, wnioski, zalecenia i postulaty uzyskane do „Studium” w okresie trwania procesu formalno - prawnego.

- „Strategia Rozwoju Gminy Komarów- Osada”.
- Ochrona Zabytkowego Krajobrazu Kulturowego Województwa Zamojskiego - Kraków - 1998r.
- Programy, dokumentacje techniczne, publikacje i inne dane.
- Inwentaryzacje pośrednie i bezpośrednie wykonane przez zespół autorski w terenie.

Materiały wyjściowe do zmiany nr 1 studium:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada przyjęte uchwałą Nr II/8/2002 Rady Gminy Komarów–Osada z dnia 12 grudnia 2002 roku;
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada uchwalony uchwałą Nr X/64/2003 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 5 grudnia 2003 roku;
- Strategia rozwoju Gminy Komarów-Osada na lata 2008-2015;
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego z 2002 roku;
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2011;
- Studium programowo-przestrzenne integracji systemów komunikacji w województwie lubelskim, Lublin, czerwiec 2009 rok;
- Przestrzenne aspekty lokalizacji energetyki wiatrowej w województwie lubelskim, - Biuro planowania przestrzennego w Lublinie, 2011 rok;
- Program rozwoju energetyki dla województwa lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, 2009 rok;
- Wojewódzki program rozwoju alternatywnych źródeł energii dla województwa lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, 2004 rok;
- Program Małej Retencji Wodnej Województwa Lubelskiego, 2004 rok.

Materiały wyjściowe do II zmiany studium:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada przyjęte uchwałą Nr II/8/2002 Rady Gminy Komarów–Osada z dnia 12 grudnia 2002 roku oraz zmienione uchwałą nr XXII/128/13 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 28 lutego 2013 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada uchwalony uchwałą Nr X/64/2003 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 5 grudnia 2003 roku zmienioną uchwałą Nr zmienioną uchwałą nr VII/39/07 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 28 czerwca 2007 r., zmienioną uchwałą nr XXXVII/221/14 Rady Gminy Komarów-Osada z dnia 18 września 2014 r.,

- Strategia Rozwoju Gminy Komarów-Osada na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 (projekt),
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego z 2015 roku,
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022.²

II UWARUNKOWANIA ROZWOJU.

1. Uwarunkowania zewnętrzne.

1.1. Informacja ogólna - dane podstawowe.

Zgodnie z nowym podziałem administracyjnym kraju wprowadzonym 1 stycznia 1999 roku gmina Komarów-Osada należy do powiatu zamojskiego - jednego z 24 powiatów województwa lubelskiego. W poprzednim podziale administracyjnym gmina Komarów-Osada należała do województwa zamojskiego.

1.2. Położenie geograficzne.

Gmina Komarów-Osada położona jest w południowo-wschodniej części województwa Lubelskiego i południowo-wschodniej części powiatu zamojskiego. Granica administracyjna gminy sąsiaduje od północy z gminami: Sitno i Miączyn, od zachodu z gminą Łabunie, od południa Rachanie i Krynice oraz od strony wschodniej z gminą Tyszowce. Ośrodkiem gminy jest miejscowość Komarów-Osada położona w środkowej części obszaru gminy.

Podział fizjograficzny obszaru powiatu zamojskiego został opracowany przez kilku autorów. Podziały te są ogólnie zgodne, a różnią się jedynie nazewnictwem. W niniejszym opracowaniu przyjęto podział wg A. Chałbińskiej i T. Wilgota.

Geograficznie gmina położona jest na obszarze dwóch jednostek fizjograficznych, tj. Wyżyny Lubelskiej oraz Wyżyny Zachodnio-Wołyńskiej. Północno-zachodnia część gminy położona jest w obrębie Wyżyny Lubelskiej w tzw. Padole Zamojskim. Pozostały obszar leży w obrębie Wyżyny Zachodnio-Wołyńskiej: Grzędzie Sokolskiej i Kotlinie Hrubieszowskiej.

Krajobrazowo i gospodarczo nie różnią się ze sobą krainy: Padół Zamojski i Kotlina Hrubieszowska. Obydwie te krainy różnią się jednak wyraźnie z Grzędą Sokalską.

1.3. Rzeźba terenu.

Niewielka północno-wschodnia część gminy położona w obrębie Kotliny Hrubieszowskiej jest jakby wschodnim przedłużeniem Padołu Zamojskiego. W obydwu tych

krainach dominują tereny o rzeźbie lekko falistej i falistej o łagodnym nachyleniu stoków. Padoł Zamojski stanowią rozległe obniżenia ograniczone garbami i wzgórzami ostańcowymi. W Kotlinie Hrubieszowskiej występują formy kresowe, liczne w części południowej tzw. wymoki okresowo podmokłe. Południowa część gminy położona jest na Grzędzie Sokalskiej. Wyraźnie zaznacza się granica pomiędzy Grzędą Sokalską a pozostałymi krainami, gdyż stanowi ją akumulacyjna krawędź lessowa. Na obszarze Grzędy Sokalskiej dominują tereny wysoko pagórkowate i tereny faliste. Występuje kilka podłużnych garbów o przebiegu wschodnio-zachodnim porozdzielanych głębokimi 50-60 m wąwozami o bardzo stromych zboczach. W krajobrazie wyróżnia się kontrast lessowej wierzchowiny i szerokich zabagnionych dolin. Znajduje się tu dużo zagłębień bezodpływowych i młodych geologicznie rozcięć erozyjnych.

Najwyższa wysokość na terenie gminy znajduje się na Grzędzie Sokalskiej /Huta Komarowska/ i wynosi 315,6 m n.p.m. Najniżej położony punkt w granicach gminy znajduje się w Kotlinie Hrubieszowskiej /Dub/ i wynosi 198,6 m n.p.m. W centralnej części gminy z zachodu na wschód przebiega dolina rzeki Sieniochy będącej dopływem Huczwy.

1.4. Geologia.

Cały obszar gminy Komarów-Osada pod względem geologicznym leży na terenie dwóch jednostek: platformy wschodnio europejskiej i niecki brzeżnej. Platforma wschodnioeuropejska zbudowana jest ze skał krystalicznych i metamorficznych schodowo opadających ku południowemu - wschodowi. Niecka brzeżna to obniżenie strukturalne oddzielające platformę prekambryjską od antyklinalium świętokrzyskiego. W części zachodniej i północno-zachodniej gminy Komarów występują na powierzchni kruche margle dolnego mastrychtu /Wolica Śniatycka, Ruszczyzna, Antoniówka, Krzywystok,/ a w pozostałych częściach występują margle piaszczyste i glaukonitowe górnego mastrychtu oraz mało odporne wapienie margliste. Skały kredowe wykazują silne spękania ciosowe przeważnie w kierunku prawie równoległym do południowo-zachodniej krawędzi wyżyn. Do spękań tych nawiązują często kierunki dolin. W obrębie niecki brzeżnej przeważają utwory odporniejsze na niszczenie przez różnorodne czynniki niż w platformie prekambryjskiej. Wśród skał kredowych dominują w różnych odmianach litologicznych opoki i gezy. Różnorodność litologiczna tych skał jest wyraźnie zaznaczona w rzeźbie terenu. Obszary najwyżej wzniesione budują opoki, a obniżenia margle i wapienie margliste. Utwory te występują głównie w obrębie Padołu Zamojskiego i Kotliny Hrubieszowskiej. Na

powierzchni dominują przede wszystkim utwory czwartorzędowe. Są to: utwory piaszczyste, piaszczysto-mułkowe i ilaste. Obszary między dolinne pokrywają głównie utwory pylaste i piaszczyste w postaci nieciągłych płątów o miąższości kilku do kilkunastu metrów pochodzące głównie z okresu zlodowacenia bałtyckiego. Budują one akumulacyjne terasy w dolinie Sieniochy oraz deluwialno - soliflukcyjne pokrywy w dolnych partiach stoków. W dolinie rzeki Sieniochy występują także pokrywy piasków o nieokreślonej genezie. W przeważającej części dolinę rzeki Sieniochy tworzą osady rzeczne, torfy i namuły powstałe w holocenie. Na północ od Komarowa-Osady występuje dolina akumulacji jeziornej. Grzędę Sokalską a także w niewielkiej części Padół Zamojski i Kotlinę Hrubieszowską pokrywają lessy.

Gleby.

Duże zróżnicowanie obszaru gminy w budowie geologicznej i ukształtowaniu powierzchni wpłynęło na różnorodność typów i rodzajów gleb. Na terenie gminy Komarów-Osada występują: gleby brunatne /największa powierzchnia/, brunatne wyługowane i kwaśne, brunatne deluwialne, rędziny oraz czarnoziemy właściwe. Przeważają klasy III, IV oraz I i II, występuje również klasa V i śladowe ilości klasy VI.

Stosunki wodne - wody powierzchniowe.

Niemal cały obszar gminy leży w zlewni rzeki Huczwy /lewobrzeżny dopływ Bugu/, a w szczególności jego dopływu Sieniochy. Tylko południowo-zachodnia część gminy należy do zlewni rzeki Wieprz poprzez rzekę Kryniczkę /prawobrzeżny dopływ Wieprza/. Największą rzeką tego obszaru jest Sieniocha, zasilana przez drobne bezimienne strugi mające swój początek w rozległych, zatorfionych dolinach. Źródła tej rzeki znajdują się na pograniczu Wolicy Śniatyckiej z Antoniówką. Południowo-wschodnią część gminy odwadnia bezimienny strumyk dopływ Huczwy wypływający we wsi Kraczew.

Stan wód powierzchniowych w ciekach na terenie gminy jest trudny do określenia ze względu na brak odpowiednich badań w tym zakresie. Należy jednak przyjąć, że większość z nich jest zanieczyszczona.

Wody podziemne.

Obszar gminy w podziale hydrogeologicznym znajduje się w regionie lubelsko - radomskim w podregionie lubelskim XXI 1 i podregionie roztoczańskim XXI 4. Wody

podziemne związane są z utworami kredy górnej. Warunki hydrogeologiczne są korzystne. Przeważają wody szczelinowe o zwierciadle na ogół napiętym lub szczelinowo - porowe. Wydajność tych wód jest dość znaczna na Roztoczu 10 – 30 m³/h. Jakość tych wód jest na ogół dobra. Głębokość wód jest różna od 10 do 50 m. Wody piętra czwartorzędowego występują głównie w dolinach rzek, głębokość do nich wynosi 0,5 – 10,0 m. Jakość ich i wydajność jest różna. Wody płytkie są często zanieczyszczone i podlegają wahaniom okresowym. Wody ze studni kopanych są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności we wsiach o gospodarce indywidualnej.

Klimat.

Obszar gminy leży w rejonie klimatycznym wg Okołowicza- Lubelsko Wyżynnym, dla którego średnia roczna temperatura powietrza wynosi +7,3°C przy średniej stycznia -4,4°C i lipca +18,3°C. Czas trwania zimy średnio 97 dni, a lata 98 dni. Liczba dni pogodnych - 75, pochmurnych - 108. Nasłonecznienie korzystne - średnia roczna 4,4 h/d. Roczny opad atmosferyczny wynosi 650 mm, liczba dni z szatą śnieżną wynosi średnio 85 dni w roku. Dominują wiatry z kierunków zachodnich ok. 50% (W, NW i SW).

Ostatnie przymrozki przygruntowe występują ok. 20 maja. Termiczny początek wiosny przypada na 2.04, natomiast termiczny początek przedzimia przypada na 1.11. Średnia roczna wilgotność powietrza wynosi 81%. Okres wegetacyjny trwa średnio 213 dni, okres dojrzenia około 95 dni.

1.5. Dane podstawowe.

- powierzchnia obszaru gminy	- 12279 ha
- ilość sołectw	- 26
- siedziba administracji gminy	- Komarów-Osada

1.5.1. Funkcja.

- produkcja żywności
- obsługa ludności
- obsługa rolnictwa
- obsługa komunikacji
- mieszkalnictwo

1.5.2. Demografia (2000r.)

- ludność ogółem - 5631 (w tym kobiet -2835)
- gęstość zaludnienia na 1 km² - 46 osób
- ludność w wieku przedprodukcyjnym - 1441
- ludność w wieku produkcyjnym - 2941
- ludność w wieku poprodukcyjnym - 1249
- przyrost naturalny na 2000r. - -33

1.5.3. Zasoby naturalne.

Lasy.

W ogólnej powierzchni gminy lasy zajmują 840,8 ha co stanowi 7% powierzchni gminy. W większości lasy w gminie Komarów-Osada są własnością prywatną /455,3ha/ co stanowi 54% ogólnej powierzchni lasów. Największe kompleksy lasów prywatnych znajdują się na terenach wsi: Komarów Wieś, Zubowice, Wolica Brzozowa, Janówka. Lasy państwowe o pow. 385,5ha zarządzane są przez Nadleśnictwo Tomaszów Lub. Zwarte kompleksy leśne w południowej części gminy to; bór mieszany świeży i las mieszany świeży, charakteryzujące się przewagą sosny. Występuje tu także dąb, wiąz i buk. Drzewostan bardziej zróżnicowany występuje w mniejszych kompleksach leśnych.

Wody powierzchniowe.

Obszar gminy leży w dorzeczu Huczwy lewobrzeżnym dopływie Bugu. Generalnie obszar charakteryzuje się małą gęstością sieci rzecznej oraz niewielką wodnością rzek. Pod względem zasobności wód podziemnych obszar gminy należy do średniozasobnych (50 -100m³/d/km). Najzasobniejszy jest poziom wód kredowych. Warunki zaopatrzenia w wodę podziemną są na ogół korzystne, ale słabo chronione przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni terenu.

Zbiorniki wodne na obszarze gminy:

Naturalnych zbiorników wodnych na terenie gminy Komarów-Osada jest niewiele. Tworzą się one głównie w dolinach rzecznych i nie stanowią dużej powierzchni.

Zasoby wód podziemnych:

Na terenie gminy są dwa ujęcia wody : Janówka i Komarów-Osada zasilające południową część gminy.

- ujęcie Janówka - dł. 12km, ograniczone zasoby, okres eksploatacji do 2004r.
  - ujęcie Komarów-Osada - dł.38,7km, możliwość podłączenia jeszcze dwóch miejscowości
- Część północna gminy zaopatrywana w wodę z ujęć indywidualnych. W perspektywie planowana budowa sieci wodociągowej.

Kopaliny.

Na terenie gminy Komarów-Osada stwierdzono występowanie surowców mineralnych: gazu ziemnego, ropy naftowej, torfu, piasku do celów budowlano-gospodarczych, kruszywa naturalne dla drogownictwa i surowce okrucowe.

Ropa naftowa i gaz ziemny występują w obrębie Padołu Zamojskiego i Kotliny Hrubieszowskiej, W dolinie rzeki Sieniochy zalega materiał torfowy.

Złoża kopalin pospolitych:

Surowce węglanowe

północna część gminy-opoki margliste i margle, margle o charakterze kredowym środkowo - zachodnia i wschodnia część gminy.

Lessy

południowa część gminy oraz tereny Komarowa-Osady. Są to utwory pylaste ze śladami warstwowania smugowego.

Kruszywa naturalne

reprezentowane przez piaski rzecznych terasów akumulacyjnych.

1.6. Podstawowe elementy zagospodarowania gminy.

Rolnictwo

Agroklimat.

Średni wskaźnik bonitacji agroklimatu dla obszaru gminy wynosi 11,4 pt. w skali 15 - punktowej i stąd można wnioskować, że gmina należy do obszarów o korzystnym agroklimacie dla produkcji rolnej. Lokalnie w niektórych latach występują jednak od tego duże odchylenia.

- średnia roczna temperatura wynosi + 7,4°C

- okres wegetacyjny (temp. 5°C) trwa 213 dni w roku,
- okres gospodarczy (temp. pow. 2,5°C) trwa 239 dni 111 - XI,
- dni z przymrozkami w okresie wegetacyjnym (IV - X) - 21,4
- roczna suma opadów - 618mm, a w okresie wegetacyjnym (IV - X) - 457mm,
- dni z pokrywą śnieżną (X - IV) 110 -120

Warunki wodne, a także rzeźba terenu dla produkcji rolnej są bardzo korzystne.

Gleby i ich przydatność rolnicza.

Wśród użytków rolnych przewagę stanowią czarnoziemy na podłożu lessowym oraz rędziny.

Klimat i warunki glebowe mają decydujący wpływ na warunki produkcji rolniczej.

Obliczony przez IUNG wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 87,1 pkt., dla kraju 66,6 pkt. Jest to wskaźnik dość wysoki. Ogólnie obszar ten posiada bardzo korzystne warunki przyrodnicze dla produkcji rolnej.

Gospodarka rolna - ogólna charakterystyka, struktura własnościowa.

Na obszarze gminy dominują gospodarstwa indywidualne, w których posiadaniu znajduje się prawie 100% użytków rolnych. Użytki rolne zajmują ok. 91% obszaru gminy. Grunty Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa są obecnie dzierżawione przez osobę prywatną.

- ogólna powierzchnia użytków rolnych gminy: 11148 ha, w tym:
  - gospodarstwa indywidualne - 95,4%
  - SKR - 0,01%
  - PFZ, AWRSP - 3,5%
  - inne - 1,09%

Użytkowanie i jakość gruntów.

Struktura użytkowania gruntów rolnych

- ogólna powierzchnia gruntów - 12279 ha
- użytki rolne - 11148 ha
- grunty orne - 8837 ha
- sady - 122 ha
- łąki i pastwiska trwałe - 2189 ha

- lasy i grunty leśne - 840,8 ha
- pozostałe grunty - 290,2 ha

Produkcja roślinna.

Produkcja roślinna jest wiodącym kierunkiem działalności rolniczej. W uprawach dominują zboża (ok. 89,3%) i rośliny przemysłowe - głównie buraki cukrowe (ok. 7,9%). Ze zbóż najwięcej uprawia się w gminie pszenicy i jęczmienia. Część powierzchni zajmuje także uprawa roślin pastewnych (okopowych i strączkowych), warzyw, drzew i krzewów owocowych.

Niewielką część upraw zajmują rośliny przemysłowe (mak, tytoń, len, soja, chmiel).

Produkcja zwierzęca.

W gminie głównie hoduje się trzodę chlewną, bydło i drób. Przeważa jednak hodowla trzody chlewnej. System hodowli fermowej pomimo istniejącej bazy znajduje się w zaniku.

STREFA PRODUKCJI MATERIALNEJ - HANDLU I USŁUG.

Na terenie gminy funkcjonuje 204 podmiotów gospodarczych (2000r.)

Lp.	Rodzaj działalności gospodarczej	Liczba podmiotów gospodarczych
1.	Przemysłowe	9
2.	Usługowe	48
3.	Budowlane	26
4.	Transportowe	7
5.	Handel	103
6.	Gastronomia	1
7.	Inne	10
8.	Ogółem	204

Struktura zatrudnienia w poszczególnych formach działalności.

Miejsce zatrudnienia	Ilość osób zatrudnionych
Przemysł, Budownictwo	2
Usługi rynkowe	86
Usługi nierynkowe	145
Ogółem	241

2000r. bezrobotnych na terenie gminy - 422 w tym mężczyzn - 183, kobiet- 239.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA I MIESZKALNICTWO.

Oświata.

Sieć szkół i ich stopień organizacyjny (szkoły podstawowe, gimnazja)

m. Komarów-Osada - szkoła podstawowa i gimnazjum

m. Zubowice - zespół szkół podstawowo-gimnazjalnych

m. Dub - szkoła podstawowa m. Śniatycze - szkoła podstawowa

m. Wolica Śniatycza - szkoła podstawowa

m. Janówka - szkoła podstawowa

Liczba pomieszczeń do nauczania w szkołach – 56

Według danych z końca 1999r. na terenie gminy było:

- szkół podstawowych	- 6
- szkół gimnazjalnych	- 2
- ilość uczniów	- 782
- ilość nauczycieli	- 55

Na terenie gminy znajduje się hala sportowa przy szkole w Komarowie-Osadle oraz zastępcze sale gimnastyczne w miejscowościach : Śniatycze, Dub i Zubowice.

Na obszarze gminy nie funkcjonuje żadna placówka przedszkolna. Przy szkołach podstawowych działają klasy "zerowe", do których uczęszczają dzieci 6-cio letnie.

Opieka zdrowotna.

Na obszarze gminy istnieje 1 Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w miejscowości Komarów-Osada.

Placówka posiada: 3 gabinety lekarskie, gabinet stomatologiczny, gabinet zabiegowy, punkt szczepień i pracownię analityczną.

Zatrudnionych jest: 3 lekarzy, stomatolog, 4 pielęgniarki, technik analityk i technik rehabilitant.

Na terenie gminy funkcjonuje prywatny gabinet lekarski i stomatologiczny.

W zakresie leczenia specjalistycznego i zamkniętego mieszkańców obsługują placówki w Zamościu.

Liczba mieszkańców przypadająca na 1 ośrodek zdrowia w gminie wynosi ok. 5 tysięcy.

Stan techniczny obiektów (gabinetów) jest dobry, konieczne jest natomiast wyposażenie ich w nowoczesną aparaturę medyczną oraz podniesienie poziomu usług medycznych. Na terenie gminy funkcjonują -dwie prywatne apteki znajdujące się w Komarowie. Dużą pozycją w budżecie gminy są wydatki na opiekę społeczną. Gmina posiada Ośrodek Pomocy Społecznej i Wiejski Dom Rolnika, w którym przebywają osoby samotne pozbawione mieszkania.

Kultura i sport.

Na terenie gminy znajdują się nast. obiekty (placówki) usług kultury:

- Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu - m. Komarów-Osada

W sołectwach gminy funkcję w zakresie kultury pełnią obiekty Ochotniczych Straży Pożarnych, przy których działają Koła Gospodyń Wiejskich, twórcy ludowi oraz ludowe zespoły śpiewacze. Przy OSP w Śniatyczach działa orkiestra dęta.

Ponadto w ośrodku gminnym istnieje - Ludowy Zespół Sportowy „Legion Komarów”

Pozostałe obiekty kultury to obiekty sakralne, (kościół).

Biblioteki publiczne:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Komarowie-Osadzie mieści się w budynku szkoły podstawowej.
- Filia Gminnej Biblioteki Publicznej znajduje się w Zubowicach - czynna w okresie letnim.

Łącznie księgozbiór liczy ponad 14,2 tys.

Księgozbiór w wol. na 1000 mieszkańców - 2400

wypożyczenia w wol. na 1 czytelnika- 36,8

Gmina nie posiada obiektu kina stałego.

Łączność (pocztowa i telekomunikacyjna).

Sieć telekomunikacyjna na terenie gminy jest bardzo słabo rozwinięta. W chwili obecnej na terenie gminy działa centrala telefoniczna w Komarowie-Osadzie obsługująca 9 miejscowości. Część mieszkańców korzysta z usług telefonii komórkowej.

W planach pozostało do dalszej telefonizacji 17 miejscowości.

Na terenie gminy znajduje się 1 placówka pocztowa w Komarowie-Osadzie.

Mieszkalnictwo.

Na obszarze gminy występują następujące podstawowe rodzaje zabudowy mieszkaniowej:

- zabudowa zagrodowa (wszystkie miejscowości)
- zabudowa jednorodzinna (ośrodek gminy i większe miejscowości)

Ogółem na terenie gminy zamieszkuje - 5631 osób.

ilość mieszkań ogółem - 1877

ilość mieszkań na 1000 ludności - 331

przeciętna pow. użytkowa mieszkania - 69,9m²

Ogółem na badanym obszarze najwięcej budynków mieszkalnych wybudowano w latach 1961-1988. Sieć osadnicza i mieszkalnictwo stanowią stałe i ważne elementy zagospodarowania przestrzennego. Zmiana tej struktury nie jest łatwa z uwagi na powiązania miejsca zamieszkania i miejsca pracy oraz istniejącej infrastruktury technicznej.

Osadnictwo gminy Komarów-Osada rozwijało się zasadniczo wzdłuż ciągów komunikacyjnych o przewadze kierunku z zachodu na wschód. Znaczenie dla lokalizacji i formy zabudowy miały również obiekty kulturowe i sakralne.

1.7. Infrastruktura techniczna.

Komunikacja i transport drogowy.

Drogi krajowe i wojewódzkie.

Gmina Komarów-Osada leży w bliskości drogi krajowej nr 17 Warszawa - Lublin – Zamość - Hrebennie.

Bezpośrednio przez teren gminy nie przebiega żadna droga o znaczeniu międzyregionalnym.

Drogi powiatowe - (76,3 km).

Gmina Komarów-Osada położona jest poza ważnymi węzłami dróg powiatowych.

Na terenie gminy ich sieć tworzą drogi:

Nr 48209 Łabuńki - Zubowice

Nr 48211 Wolica Śniatycka- Karp

Nr 48212 Wólka Łabuńska - Przewale

Nr 48230 Janówka -Boża Wola
Nr 48338 Wolica Śniatycka - Komarów
Nr 48339 Komarów - Majdan Krynicki
Nr 48340 Komarów - Karolówka
Nr 48341 Wolica Brzozowa-Kraczew
Nr 48342 Komarów - Janówka
Nr 48343 Miączyn - Dub
Nr 48344 Śniatycze - Dub
Nr 48345 Kotlice - Zubowice
Nr 48346 Zubowice - Czartowczyk
Nr 48563 Polany – Janówka

Drogi gminne - (47 km w tym 33 km nieutwardzone) i rolnicze (9 km - nieutwardzone).

Znaczną rolę w połączeniach miejscowości gminnych i układzie komunikacyjnym między gminami odgrywa sieć dróg gminnych i rolniczych, która umożliwia wywóz płodów rolnych z pól uprawnych, a także dojazdy do usług i miejsc zamieszkania. Utrzymanie, modernizacja i ochrona tych dróg finansowana jest z budżetu Urzędu Gminy.

Transport kolejowy.

Przez obszar gminy nie przebiega linia kolejowa. Najbliższe przewozy kolejowe osobowo -towarowe przebiegają przez tereny gmin Sitno i Miączyn.

Techniczne zaplecze motoryzacji.

Stacje paliw.

Aktualnie ogólnodostępna stacja paliw znajduje się w m. Komarów Dolny.

Ponadto w m. Komarów Wieś znajduje się jeden dystrybutor oleju napędowego.

Stwierdza się brak czynnych całodobowo stacji paliw na terenie gminy.

Stacje obsługi samochodów.

Nowoczesnej, dobrze wyposażonej i autoryzowanej stacji obsługi samochodów na obszarze gminy nie ma.

Na terenie gminy funkcjonują dwa warsztaty rzemieślnicze mechaniki pojazdowej.

Większe autoryzowane stacje obsługi pojazdów znajdują się w Zamościu i w Tomaszowie Lubelskim w odległości ok. 25km od Komarowa-Osady.

Parkingi.

Na terenie gminy brak jest wystarczającej ilości ogólnodostępnych parkingów dla samochodów osobowych i towarowych. W Komarowie-Osadle wydzielono niewielką ilość miejsc parkingowych służących miejscowej ludności i osobom przejeżdżającym. Ponadto w okresie uroczystości religijnych mieszkańcy korzystają z parkingu przy kościele parafialnym w Komarowie-Osadle.

Odczuwalny jest brak parkingów ogólnodostępnych urządzonych w rozumieniu standardów europejskich (bieżąca woda, sanitariaty, sklep, bar, stacja obsługi samochodów).

Komunikacja samochodowa.

Zbiorowy ruch pasażerski na omawianym terenie obsługiwany jest głównie przez przedsiębiorstwa PPKS Zamość, Tomaszów Lubelski, Hrubieszów, Spółdzielnie Kierowców i Pracowników Samochodowych "Autonaprawa" w Zamościu oraz przewoźników prywatnych.

Układ linii autobusowych powoduje, że szereg sołectw ma korzystniejsze połączenie z Zamościem i Tomaszowem Lubelskim niż z Komarowem-Osada. Lokalizacja gminy Komarów-Osada na trasie przelotowej autobusów nie powoduje konieczności wydzielenia przystanku dworcowego w Komarowie-Osadle, W czasie roku szkolnego wprowadzono kilka dodatkowych kursów autobusowych. Dla usprawnienia funkcjonowania komunikacji wskazane byłoby utworzenie pod-miejskiej komunikacji MPK na trasie Komarów - Zamość.

Gospodarka wodno-ściekowa.

Zaopatrzenie w wodę.

Długość sieci rozdzielczej wodociągowej na terenie gminy Komarów-Osada wynosi razem (1999r.) - 50,7km.

Sieci wodociągów wiejskich i zbiorowe zaopatrzenie w wodę na obszarze gminy przedstawia się następująco:

Lp.	Lokalizacja odbiorcy	zasoby dyspozycyjne m ³ / 24h	długość /km/
1.	Komarów-Osada	2160	38,7

mięscowości	15		
gospodarstw	887		
2. Janówka		226,7	12,0
mięscowości	3		

Z ogółu gospodarstw i nieruchomości na terenie gminy 64% korzysta z głównej sieci wodociągowej. Pozostała ludność korzysta z własnych studni kopanych i głębinowych.

Odprowadzenie ścieków.

Na terenie gminy brak jest oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacji sanitarnej. Występują jedynie lokalne urządzenia w postaci suchych ustępów lub indywidualnych urządzeń sanitarnych z dołami gnilnymi. Ścieki te zanieczyszczają wody otwarte oraz podskórne. W miejscowości Komarów-Osada znajduje się nieczynna przemysłowa oczyszczalnia ścieków po byłej OSM Komarów. W koncepcji zagospodarowania przestrzennego przewidziano ją do wykorzystania na oczyszczalnię komunalną.

Ukształtowanie terenu umożliwia podłączenie tylko 9 miejscowości z koniecznością wykonania 15 przepompowni.

W celu poprawienia gospodarki ściekowej i stanu środowiska niezbędna jest budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej.

Zawartość zbiorników bezodpływowych wyważona jest wozami asenizacyjnymi wg indywidualnych umów zawieranych z jednostkami świadczącymi te usługi. Jest to sposób kłopotliwy i kosztowny.

Gospodarka odpadami.

Na obszarze gminy występują jedynie odpady komunalne. Odpady te składowane są na wysypiskach i w wiejskich punktach składowania odpadów. Gmina nie posiada składowiska odpadów o uregulowanym stanie formalno-prawnym.

Elektroenergetyka.

Przez teren gminy przebiega:

- linia wysokiego napięcia 220 kV Zamość - Dobrotwór -/ właściciel PSE S.A./

- linia wysokiego napięcia 110kV - Zamość -Tyszowce - dł.ok.4km
- linie średniego napięcia , linie niskiego napięcia napowietrzne i kablowe.

Na terenie gminy jest 75szt. stacji transformatorowych SN/nn. Liczba odbiorców ogółem 2306.

Roczne zapotrzebowanie na energię elektryczną ok. 4100 MWh.

Telekomunikacja - łączność.

Gmina Komarów-Osada nie posiada rozwiniętej sieci telekomunikacyjnej. Około 500 mieszkańców /9 miejscowości/ korzysta już z nowej centrali telefonicznej zlokalizowanej w Komarowie-Osadle. Projekt telefonizacji gminy podzielono na VI etapów. W planach pozostało do dalszej telefonizacji 17 miejscowości.

Ograniczona dostępność do aparatów telefonicznych, powoduje konieczność dalszej rozbudowy sieci na terenie gminy.

Na terenie gminy znajduje się 1 placówka pocztowa w Komarowie-Osadle.

Sytuację komunikowania się poprawiają możliwości korzystania z połączeń telefonii komórkowej. Niemniej istnieje dalsza uzasadniona potrzeba zwiększenia ilości połączeń nowych abonentów.

1.8. Pozycja gminy na tle województwa lubelskiego.

Powierzchnia województwa lubelskiego	- 2 511 448 ha
Powierzchnia gminy Komarów- Osada	- 12 279 ha
stanowi to w powierzchni województwa	- 0,49 %
Ilość ludności ogółem woj. lubelskiego	- 2 234 937 osób
Ilość ludności gm. Komarów- Osada	- 5 631 osób
stanowi to w ilości ludności województwa	- 0,25 %
Gęstość zaludnienia na 1 km ² województwa	- 89 osób
Gęstość zaludnienia na 1 km ² gminy	- 46 osób
Ilość kobiet na 100 mężczyzn województwa	- 105,2
Ilość kobiet na 100 mężczyzn gminy	- 101
Ludność w wieku niepr. na 100 os. w w. prod. Województwa	- 71,9 osób

Ludność w wieku niepr. na 100 os. w w. prod. gminy	- 91
Przyrost naturalny na 1000 lud. województwa	- (-0,10)
Przyrost naturalny na 1000 lud. gminy	- - 5,72
Użytki rolne pow. ogółem w województwie	- 1 878216ha
Użytki rolne pow. ogółem w gminie	- 11 148 ha
stanowi to w pow. użyt. rolnych w województwie	- 0,59 %
Grunty orne pow. w województwie	- 1 256 280 ha
Grunty orne pow. w gminie	- 8 837 ha
stanowi to w pow. gr. orn. województwa	- 0,70 %
Sady pow. w obszarze województwa	- 32 419 ha
Sady pow. w obszarze gminy	- 122 ha
stanowi to w pow. sadów województwa	- 0,38 %
Łąki i pastwiska trwałe pow. w obszarze województwa	- 298 790 ha
Łąki i pastwiska trwałe pow. w obszarze gminy	- 2 189 ha
stanowi to w pow. łąk i pastwisk województwa	- 0,73 %
Lasy pow. w obszarze województwa	- 197 666 ha
Lasy pow. w obszarze gminy	- 840,8 ha
stanowi to w pow. lasów województwa	- 0,16 %
Długość sieci rozdzielczej wodociąg, województwa	- 14194,7 km
Długość sieci rozdzielczej wodociąg, gminy	- 50,7 km
stanowi to w sieci wodociąg, województwa	- 0,36 %
Długość sieci kanalizacyjnej województwa	- 2224,4 km
Ilość mieszkań zamieszkałych w województwie	- 671500
Ilość mieszkań zamieszkałych w gminie	- 1 877
stanowi to w ilości mieszkań w województwie	- 0,28 %
Ilość uczniów w szkołach podstawowych województwa	- 240 700
Ilość uczniów w szkołach podstawowych gminy	- 557
stanowi to w ilości uczniów szk. podst. województwa	- 0,23 %
ilość uczniów w gimnazjach województwa	- 37 200
Ilość uczniów w gimnazjach gminy	- 207
stanowi to w ilości uczniów w gimn. wojew.	- 0,56 %
Ilość uczniów szkół średnich w województwie	- 152 200

1.9. Pozycja gminy na tle powiatu Zamość

Dane ogólne - podział administracyjny.

ilość gmin ogółem	- 15
ilość gmin miejsko-wiejskich	- 3
ilość gmin wiejskich	- 12
ilość miast	- 3
powierzchnia powiatu Zamość	- 187 227 ha
powierzchnia gminy stanowi w pow. powiatu	- 6,56 %
ilość ludności ogółem w powiecie	- 112 274
ilość ludności w gminie stanowi w ilości lud. pow.	- 5 %
gęstość zaludnienia na 1 km ² w powiecie	- 60
gęstość zaludnienia na 1 km ² w gminie	- 46
ludność w wieku przedprodukcyjnym w powiecie	- 29 087
ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminie	- 1 441
ludność w wieku produkcyjnym w powiecie	- 60 756
ludność w wieku produkcyjnym w gminie	- 2 941
ludność w wieku poprodukcyjnym w powiecie	- 22 431
ludność w wieku poprodukcyjnym w gminie	- 1 249
przyrost naturalny na 1000 ludności w powiecie	- - 2,32
przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie	- - 5,72
saldo migracji na 1000 ludności w powiecie	- - 0,73
saldo migracji na 1000 ludności w gminie	- - 8,4
użytki rolne pow. ogółem w pow. zamojskim	- 131 995 ha
użytki rolne pow. ogółem w gminie	- 11 148 ha
pow. użytków rolnych gminy w pow. użyt. roi. pow.	- 8,4 %
grunty orne pow. w powiecie	- 107 093 ha
grunty orne pow. w gminie	- 8 837 ha
pow. gruntów ornych gminy w pow. gr. or. pow.	- 8,25 %

sady pow. w powiecie	- 1 498 ha
sady pow. w gminie	- 122 ha
pow. sadów w gminie w pow. sadów powiatu	- 8,14 %
łąki i pastwiska pow. w obszarze powiatu	- 23 403 ha
łąki i pastwiska pow. w obszarze gminy	- 2 189 ha
stanowi to w pow. łąk powiatu	- 9,35 %
lasy pow. w obszarze powiatu	- 38 194 ha
lasy pow. w obszarze gminy	- 840,8 ha
stanowi to w pow. lasów powiatu	- 2,2 %
długość sieci rozdzielczej wodociągowej powiatu	- 774 km
długość sieci rozdzielczej wodociągowej gminy	- 50,7 km
stanowi to w długości sieci powiatowej	- 6,55 %
długość sieci rozdz. kanalizac. w powiecie	- 44 km
długość sieci rozdz. kanalizac. w gminie	- 0
stanowi to w dl. sieci rozdz. powiatowej	- 0
długość sieci rozdzielczej gazowej powiatu	- 717,3 km
długość sieci rozdzielczej gazowej gminy	- 69,0 km
ilość mieszkań zamieszkałych w powiecie	- 32 988
ilość mieszkań zamieszkałych w gminie	- 1 877
stanowi to w stosunku ilości mieszkań w pow.	- 5,68 %
ilość uczniów w szkołach podstawowych w powiecie	- 9811
ilość uczniów w szkołach podstawowych w gminie	- 557
stanowi to w ilości uczniów w powiecie	- 5,68 %
ilość uczniów w gimnazjach w powiecie	- 3 485
ilość uczniów w gimnazjach w gminie	- 207
stanowi to w ilości uczniów w powiecie	- 5,94 %

1.10. Powiązania funkcjonalne z regionem i krajem.

1.10.1. Położenie geograficzne.

Gmina Komarów-Osada wchodzi w skład Powiatu Zamojskiego i leży w jego południowo-wschodniej części.

Gmina liczy ok. 6000 mieszkańców i zajmuje obszar 12 279 ha i podzielona jest na 26 sołectw. Granica administracyjna gminy sąsiaduje od północy z gminami: Sitno i Miączyn, od zachodu z gminą Łabunie, od południa Rachanie i Krynice oraz od strony wschodniej z gminą Tyszowce. Ośrodkiem gminy jest miejscowość Komarów-Osada położona w środkowej części obszaru gminy w odł. ok. 20km od miasta Zamościa i ok. 110km od ośrodka administracyjnego województwa - Lublina.

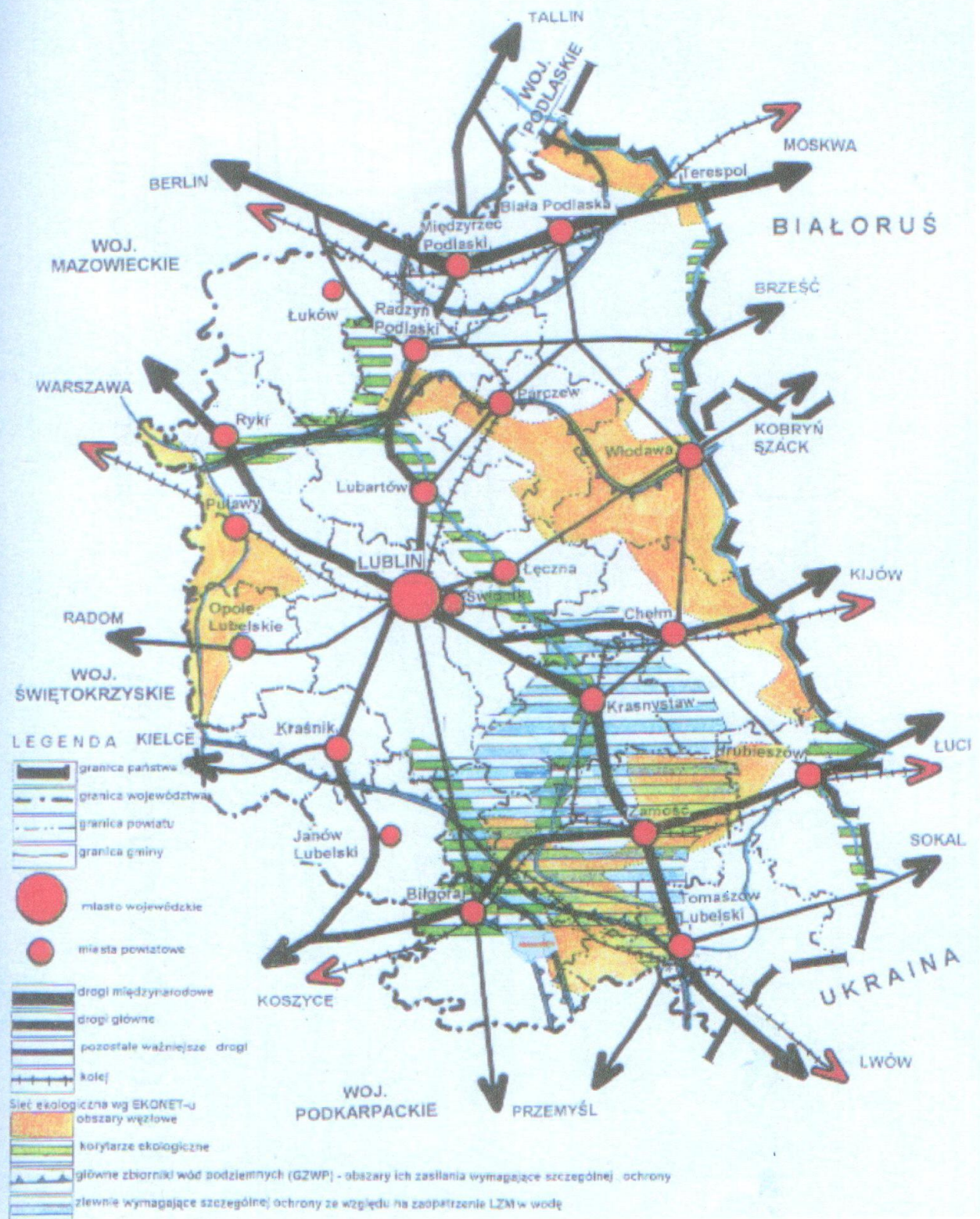
Teren gminy Komarów-Osada położony jest w dwóch makroregionach tj.: Wyżynie Lubelskiej oraz Wyżynie Zachodnio-Wołyńskiej. Północno-zachodnia część gminy położona jest w mezoregionie Wyżyny Lubelskiej w tzw. Padole Zamojskim. Pozostały obszar leży w dwóch mezoregionach Wyżyny Zachodnio-Wołyńskiej: Grzędzie Sokolskiej i Kotlinie Hrubieszowskiej.

Krajobrazowo i gospodarczo nie różnią się ze sobą krainy: Padół Zamojski i Kotlina Hrubieszowska. Obydwie te krainy różnią się jednak wyraźnie z Grzędą Sokalską.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

POWIĄZANIA REGIONALNE

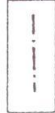

schemat funkcjonalny

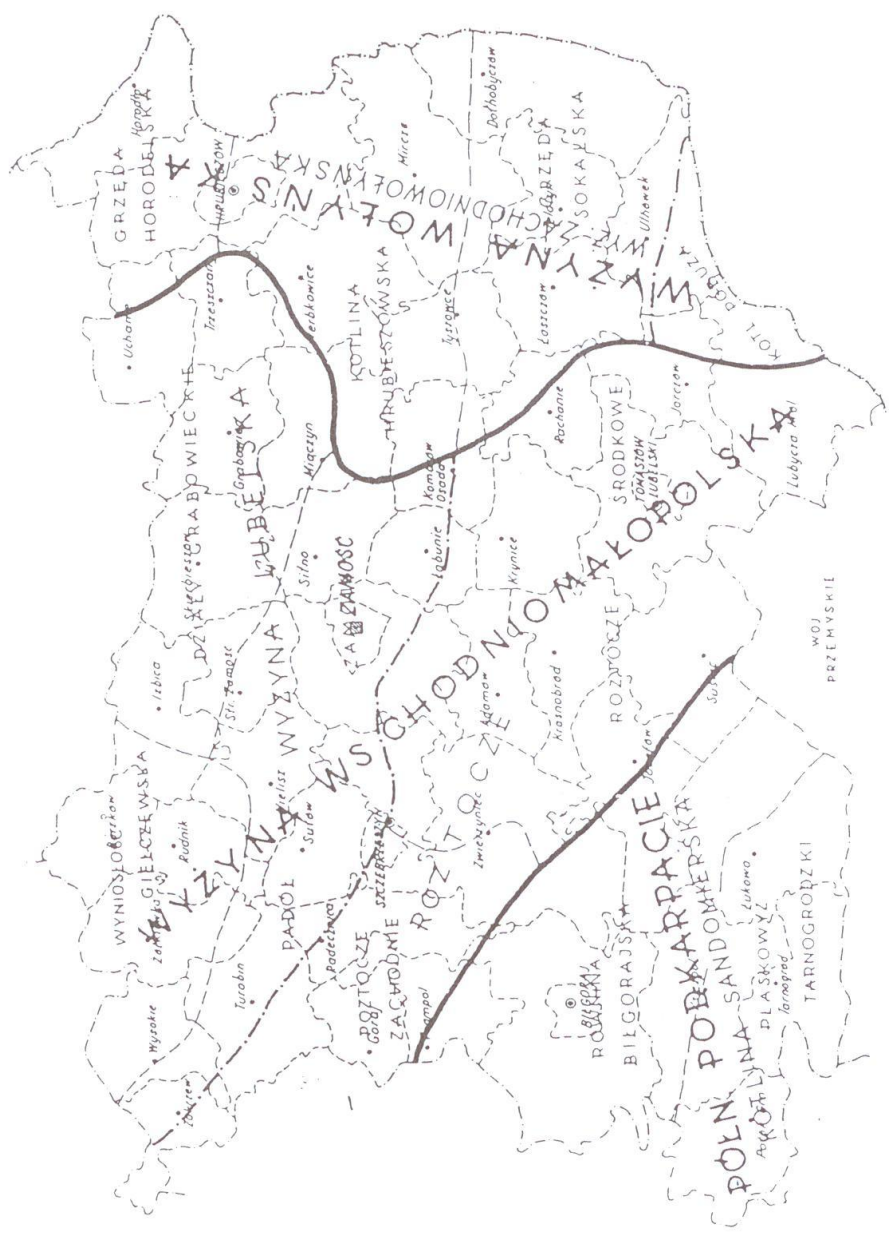

REGION ZAMOJSKI

PODZIAŁ FIZJOGRAFICZNY REGIONU ZAMOJSKIEGO

WG. J. KONDRACKIEGO

- - granica podprovincji
- - granica makroregionu
- - granica mezoregionu

1.10.2 Powiązania przyrodnicze

Pod względem geobotanicznym teren gminy Komarów-Osada należy do dwóch prowincji. Prowincja Pontyjsko-Pannońska, działu Stepowo-Leśnego, krainy Wołyń Zachodni, która charakteryzuje się występowaniem gatunków kserotermicznych oraz świetlistych borów i lasów grabowych. Prowincja Niżowo-Wyżynna Środkowoeuropejska, działu Bałtyckiego, pododdziału Pas Wyżyn Środkowych, krainy Roztocze, okręg Roztocze Środkowe.

Wśród wielu bogatych gatunków roślin występują przedstawiciele flory stepowej, północnej a także górskiej. Jodła, buk, cis i świerk posiadają na Roztoczu granicę wschodnią swojego gromadnego występowania.

Na obszarze gminy Komarów- Osada występują następujące typy krajobrazu naturalnego:

- krajobraz wyżynny lessowy z glebami brunatnymi i czarnoziemami. Potencjalną roślinnością są grądy i dąbrowy świetliste,
- krajobraz wyżynny na skałach węglanowych z glebami typu rędziny. Potencjalną roślinność stanowią grądy i dąbrowy świetliste,
- krajobraz dolin i równin akumulacyjnych (dna dolinne) z glebami typu mad z siedliskiem roślinnym typu łągi,
- krajobraz dolin-terasy z wydymami, gleby biellicowe wytworzone z piasków z siedliskiem roślin borów sosnowych.

1.10.3. Powiązania kulturowe.

Dzieje historyczne terenu wchodzącego w skład obecnego pow. zamojskiego należy odnieść do początków Państwa Polskiego. W kronikach odnotowano, iż w roku 981 „szedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich, Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią”. Zapewne Czerwień był stolicą ziemi, dzielnicy czy też krainy nazywanej w historio-grafii Grodami Czerwieńskimi, później ziemią lub księstwem czerwieńskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwieńskich. Grody Czerwieńskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018r. w wyprawie na Kijów. Pozostawały one przy Polsce do 1031 roku gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy Jarosław i Mściwój, wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami. Były to początki osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej na Ruś Kijowską. Trwały one do XIII w. Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci

Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Opolczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie. W 1377 roku nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełz. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego Władysława II w 1462 roku Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostała do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast. W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim rozbiorze oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku tereny gm. Komarów Osada były pod zaborem austriackim. Po odzyskaniu niepodległości dokonano nowego podziału administracyjnego kraju i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach b. guberni lubelskiej z lat 1867- 1912.

W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego z okresu międzywojennego.

W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju znosząc powiaty i tworząc nowe województwa podzielone na gminy. Gmina Komarów-Osada znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego.

Najstarsza wzmianka źródłowa o Komarowie pochodzi z 1435r. Wieś Komarów stanowiąca własność dziedzica Wawrzyńca została włączona do parafii w Łabuniach. Wieś jednak powstała wcześniej i była lokowana na prawie magdeburskim. W 1578 roku Komarów zwany wówczas Komorowem był majątnością rozdrobnioną, należącą do siedmiu Komorowskich, Wołkowiskiego, Zamoyskiego i Melcherowiczów. Właścicielem Komarowa w początkach XVIII wieku był hr. Michał Wielhorski, ale w roku 1747 przechodził Komarów na własność hr. Jana Miera. Przyjmuje się, że w roku 1748 starosta tyszowiecki i kasztelan inflancki Jan Mier uzyskał dla Komarowa prawa miejskie.

Od początku XIX wieku większość mieszkańców Komarowa stanowili Żydzi trudniący się handlem i rzemiosłem, mieli też w Komarowie synagogę.

Miasteczko miało zawsze charakter rolniczy

Po Mierach Komarów przeszedł do Walentego Gołuchowskiego. W 1872 roku nastąpiła parcelacja dóbr komarowskich, ziemię dworską wykupili przeważnie koloniści z Galicji. Komarów został pozbawiony praw miejskich w 1868 roku.

Z porównania znanego najstarszego planu Komarowa przedstawionego na Mapie Kwatermistrzostwa z planem osady z 1897 roku oraz współczesnym planem Komarowa wynika, że układ urbanistyczny miasteczka nie uległ zasadniczym zmianom, a zatem powinien być uwzględniony we współczesnym planie zagospodarowania przestrzennego.

Komarów zapisał się w najnowszej historii w 1920 roku. Pod Komarowem rozegrała się wówczas największa bitwa polskiej kawalerii, w wyniku której rozgromiona została i zmuszona do odwrotu słynna I-sza Armia Konna Budionnego.

Komarów jest obecnie siedzibą gminy oraz instytucji i zakładów typowych dla ośrodków gminnych.

1.10.4. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej.

Gmina Komarów-Osada wyposażona jest w usługi podstawowe i ponadpodstawowe publiczne i komercyjne. Z usług wyższego rzędu (oświaty, zdrowia, administracji, kultury, handlu, rzemiosła itp.) ludność gminy korzysta z placówek zlokalizowanych w Zamościu. Istniejący podział administracyjny sprawia, że większość spraw związanych z obsługą administracyjną i usługami publicznymi, mieszkańcy gminy załatwiają w mieście powiatowym Zamościu lub wojewódzkim Lublinie.

1.10.5. powiązania w zakresie infrastruktury technicznej.

a) regionalne

Gmina Komarów-Osada położona jest poza ważnymi węzłami dróg powiatowych. Główna trasa komunikacyjna ma swój przebieg przez Komarów-Osadę i obejmuje miejscowości: Krzywostok, Komarów Dolny, Komarów-Osada, Wolicę Brzozową i Zubowice. Funkcjonujący układ dróg zapewnia dobre powiązania terenu gminy z sąsiednimi ośrodkami. Natomiast w celu usprawnienia prawidłowej komunikacji istnieje konieczność modernizacji dróg, która

sprawdzałyby się głównie do poprawy stanu technicznego nawierzchni, poszerzenia istniejących jezdni oraz rozbudowania skrzyżowań.

W sąsiedztwie gminy (strona zachodnia) przebiega droga krajowa o znaczeniu międzyregionalnym Nr 17 Warszawa - Lublin- Zamość - Hrebenne - granica państwowa. Droga ta zaliczana jest do sieci dróg międzynarodowych jako E- 372. Ciąg w/w drogi przewidywany jest docelowo jako droga ekspresowa S - 17 Warszawa - Lublin - Hrebenne - Lwów.

Przez teren gminy nie przebiega żadna linia kolejowa.

Na obszarze gminy występują linie elektroenergetyczne 220, 110 i 15 kV.

b) lokalne

Dobre połączenie miejscowości gminnych oraz obszarów sąsiadujących z gminą zapewnia sieć dróg kołowych powiatowych i gminnych. W sieci uzupełniającej podstawowego układu komunikacji kołowej, drogi te obsługują w większości zabudowę wiejską, usługi podstawowe oraz zapewniają dodatkowe dogodne powiązania z drogami dojazdowymi do pól uprawnych. Na obszarze gminy występuje 14 odcinków dróg powiatowych. Łączna długość dróg gminnych wynosi 47 km w tym o twardej nawierzchni - 14 km.

2. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.

2.1. Uwarunkowania funkcjonalno - przestrzenne.

2.1.1. Rozwój przestrzenno - gospodarczy.

Obszar, na którym położona jest gmina Komarów-Osada we wczesnym średniowieczu leżał w zachodniej części krainy zwanej Grodami Czerwieńskimi, wchodzącymi w skład ówczesnego państwa Mieszka I. W 981 roku Książę kijowski Włodzimierz napadł na Polskę i zagarnął Grody Czerwieńskie. Odzyskał je w 1018 roku Bolesław Chrobry. W 1031 roku książęta ruscy Jarosław i Mściśław, tworząc koalicję z Niemcami zagrażającymi Polsce od zachodu, ponownie zagarnęli Grody Czerwieńskie wysiedlając stamtąd ludność polską. W 1340 roku zagarnięte przez Ruś ziemie odebrał Kazimierz Wielki. W 1387 roku Królowa Jadwiga w wyprawie na Ruś włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską. W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV. Ziemia chełmska weszła wówczas w skład Korony. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej uległy likwidacji po

pierwszym rozbiórce Polski w 1772 roku. Obszar gminy znalazł się w zaborze austriackim i stan taki przetrwał do 1912r. W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie podzielone na powiaty i gminy. Z niewielkimi zmianami lokalnymi przetrwało ono do 1939r. Po uzyskaniu niepodległości w 1945r. gmina znajdowała się w powiecie zamojskim woj. lubelskiego. Województwo zamojskie utworzone zostało z dniem 1 czerwca 1975r. na mocy ustawy z dnia 28 maja 1975r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa. Następny podział administracyjny kraju w 1999r. spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego.

2.2. Uwarunkowania przyrodnicze.

2.2.1. Budowa geologiczna i złoża kopalin.

Wyraźnie zaznaczają się różnice w budowie geologicznej trzech mezoregionów: Padołu Zamojskiego, Kotliny Hrubieszowskiej i Grzędy Sokołskiej. Rozległe obniżenia Padołu Zamojskiego to strefa mało odpornych margli i wapieni mastrychu, ubogich w krzemionkę i łatwo ulegających krasowieniu. Skały budujące podłoże w obrębie Kotliny Hrubieszowskiej są podatne na działanie chemiczne, stąd też występują tu formy kresowe. Granica Grzędy Sokalskiej z Padołem Zamojskim oraz Kotliną Hrubieszowską zaznacza się wyraźnie, gdyż jest to akumulacyjna krawędź lessowa o wysokości kilku- kilkunastu metrów. Grzęda charakteryzuje się równoklinowym układem form. Kreda Grzędy jest silnie marglista i miękka, a w miarę zbliżania się do Rostocza staje się bardziej zwarta i odporna.

Morfogeneza w płn. i śr.-zach części gminy związana jest z rozległymi powierzchniami wychodni skał kredowych rozwiniętych,

W rej. Kol. Wolica Śniatycza, Antoniówka, Kadłubiska, Śniatycze, Tomaszówka., Dub w postaci wapienno uległych opok marglistych. Niewielkie enklawy wychodni margli kredowych znajdują się w rejonie Komarów-Osada i Kraczew.

W rejonie Komarowa-Osady występują lessy wykazujące znaczny stopień zaglinienia. Południowy obszar gminy tworzy zwarta pokrywa wysoczyznowych utworów lessowych. Środkowa część gminy zdominowana jest przez obniżenie dolinne o zmiennym miąższowym profilu utworów torfowych zalegających przeważnie na podłożu mułków piaszczystych.

ZESTAWIENIE ZŁÓŻ KOPALIN POSPOLITYCH.

- surowce węglanowe - w północnej części gminy wykształcił się naprzemianległy kompleks opok marglistych i margli. W środkowo-zachodniej i wschodniej części gminy wychodnie margli wykształcają się w postaci szaropopielatych margli o charakterze kredowym. Mała mrozoodporność, duża porowatość i nasiąkliwość w/w odmian surowców węglanowych spowodowały, że nie stanowiły one przedmiotu eksploatacji. W początkach XX wieku próbowano zastosować opoki margliste do utwardzenia dróg gospodarczych lecz nie spełniły one oczekiwań.
- lessy - - w południowej części gminy wykształcone są w postaci lessów wysoczyznowych o zmiennym profilu litofacjalnym. Są to utwory pylaste ze śladami warstwowania smugowego, dominującą barwą szaro-żółtą i szaro-kremową. Profile lessów zglinionych stwierdzono w rej. Komarowa-Osady. Były one eksploatowane jako surowiec ilasty do produkcji cegły palonej pełnej.
- kruszywo naturalne - reprezentowane przez piaski rzecznych terasów akumulacyjnych.

Inwentaryzacja geologiczno-złożowa (1991 rok) gminy Komarów-Osada wykazała istnienie 11 punktów sezonowego wydobywania piasków do celów budownictwa.

1. Wolica Śniatycka - wyrobisko w półn. wsch. cz. gminy, ok. 300m na wschód od zabudowy wsi Wolica Śniatycka właściciel: PGL, wielkość wyrobiska: 0,6ha, możliwość dalszej eksploatacji
2. Wolica Śniatycka - południowo-wsch. część zabudowy wsi Wolica Śniatycka, graniczy od zachodu z obszarem zalesionym ,wielkość wyrobiska 0,19ha
3. Wolica Śniatycka - środkowa część zabudowy wsi, właściciel: Urząd Gminy, wielkość wyrobiska 0,88ha, forma złożowa zanika
4. Wolica Śniatycka - obszar poł. zach. zabudowy wsi, właściciel osoba prywatna, wielkość 0,84ha, brak możliwości powiększenia zasobów
5. Dub - półn. zach. część gminy, półd. zabudowa m. Dub, wielkość 0,08ha
6. Tuczapy - na krańcach półd. zabudowy wsi Tuczapy, właściciel: osoba prywatna, wielkość 0,11 ha
7. Kol. Swaryczów - po zachodniej stronie drogi Zubowice-Tuczapy, właściciel: UG,

- wielkość 0,04ha, brak
8. Ruszczyzna - obszar zabudowy wsi, właściciel PFZ, wielkość: 0,25ha, niewielka
możliwość eksploatacji
9. Krzywystok - środkowo-zach. część gminy, teren prywatny, 0,08ha, niska jakość,
bez możliwości eksploat.
10. Krzywystok - wsch. część zabudowy wsi, właściciel UG, wielkość 0,64ha, forma zanika
11. Zubowice - przy drodze Zubowice - Śniatycze, prywatne, 0,04ha, możliwość
rozszerzenia eksploatacji

W większości wyrobiska te powinny być zlikwidowane, zrehabilitowane i zagospodarowane

Gleby.

Duże zróżnicowanie obszaru gminy w budowie geologicznej i ukształtowaniu powierzchni wpłynęło również na różnorodność typów i rodzajów gleb.

Największe powierzchnie zajmują gleby brunatne ok. 4000ha:

- gleby brunatne właściwe wytworzone z lessu ok. 1350ha - południowa część gminy (Grzęda Sokalska i Roztocze Tomaszowskie)
- gleby brunatne wylugowane kwaśne wytworzone z lessu ok. 1900ha - południowa część gminy a także niewielkimi fragmentami w północno-wschodniej części (Kotlina Hrubieszowska).
- gleby brunatne wylugowane kwaśne wytworzone z piasków ok.300ha - występują w części północno-zachodniej (Padół Zamojski) i wschodniej części gminy (na przejściu Kotliny Hrubieszowskiej do Grzędy Sokalskiej).
- gleby brunatne deluwialne ok. 25ha - u wylotu dolin

Na wychodniach skał wapiennych wieku kredowego powstały rędziny - ok. 3000ha :

- rędziny czarnoziemne - ok. 2900ha
- rędziny brunatne i deluwialne - ok. 100 ha

Przeważają rędziny ciężkie, mieszane i średnio głębokie - głównie północna część gminy (Padół Zamojski i Kotlina Hrubieszowska).

Najlepszymi glebami na terenie gminy Komarów-Osada są czarnoziemy właściwe wytworzone z lessu - ok. 100ha:

- czarnoziemy właściwe - 28ha
- czarnoziemy zdegradowane - 65ha
- czarnoziemy deluwialne - ok. 7ha

Występują w miejscowościach : Janówka, Krzywystok, Księżostany, Zubowice i Kraczew. Czarnoziemy właściwe wytworzone z glin i piasków - dolina rzeki Sieniochy i doliny poboczne.

Gleby mułowo - torfowe (zajęte przez łąki) - ok. 1860ha.

Potwierdzeniem wysokiej jakości gleb jest znaczny udział wysokich klas bonitacyjnych:

- kl. III - 61,7% , ki. I i II - 18,2 % , ki. IV - 16,3% - gruntów ornych
- kl. IV - 37,87%, ki. V - 32,29%, ki. III- i 6,44% - użytków zielonych

Wody podziemne.

Obszar gminy w podziale hydrogeologicznym znajduje się w regionie lubelsko - radomskim w podregionie lubelskim XXI 1 i podregionie roztoczańskim.

Wody podziemne związane są głównie z kredowym poziomem wodonośnym. Warunki hydrogeologiczne są korzystne. Przeważają wody szczelinowe charakteryzujące się lekko napiętym lub swobodnym zwierciadłem wody. Wody kredowe ujmowane są na terenie gminy przez ujęcia oraz liczne studnie wiercone indywidualne. Wydajność tych wód jest dość znaczna na Roztoczu 10 -30m³/h. Jakość tych wód na ogół jest dobra. Głębokość wód jest różna od 10 do 50m. Wody piętra czwartorzędowego występują głównie w dolinach rzek, głębokość do nich wynosi 0,5 -10,0m.

Wody powierzchniowe.

Przez teren gminy z zachodu na wschód przepływa rzeka Sieniocha, dopływ rzeki Huczwy. Sieniocha bierze swój początek na pograniczu Wolicy Śniatyckiej i Antoniówki.

Do Sieniochy wpadają małe bezimienne ciek i rowy melioracyjne. Większość tych wód jest silnie zanieczyszczona - pozaklasowa. Są to ciek prowadzące niezbyt duże ilości wody.

Przez południowo zach. część gminy przepływa rzeka Kryniczka, prawobrzeżny dopływ Wieprza.

Zbiorniki wodne i stawy rybne na terenie gminy:

Naturalnych zbiorników wodnych na terenie gminy jest niewiele. Są to małe zbiorniki znajdujące się głównie w dolinach rzecznych.

W miejscowości Dub znajduje się kompleks stawów hodowlanych byłego PGR-ryb obecnie dzierżawiony od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa przez właścicieli prywatnych.

Klimat.

Zgodnie z regionalizacją klimatu Polski E. Romera klimat Roztocza należy do klimatu Wyżyn środkowych. Według klasyfikacji termicznej Janiszewskiego Roztocze leży w krainie długiej zimy (ok. 98 dni), średnio długiego lata (ok. 95 dni), krótkiej wiosny i jesieni. Na teren gminy najczęściej napływają masy powietrza polarno - morskiego z maksimum napływów w miesiącach letnich (80 %) oraz polarno- kontynentalnego z maksimum napływów z końcem zimy i z początkiem wiosny. Powietrze arktyczne napływa rzadko (ok. 6 % przypadków w roku), najczęściej w zimie i na wiosnę, najrzadziej napływa powietrze zwrotnikowe.

Stosunki termiczne.

Roztocze jest obszarem chłodniejszym w porównaniu do krajów sąsiednich, średnia temperatura powietrza występuje w przedziale 6,7 do 7,3 C°.

Średnia data ostatnich wiosennych przygruntowych przymrozków przypada na około 20 maja, maksymalny przymrozek może wystąpić około 10 czerwca. Średnia data pierwszych jesiennych przymrozków przygruntowych przypada około 20 września, najwcześniej może się pojawić około 31 sierpnia.

Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, najzimniejszym styczeń.

Okres wegetacyjny wynosi przeciętnie około 213, dla porównania w Polsce: od 190 dni w woj. suwalskim do 220 dni w pd. - zach. części kraju. W ostatnim dziesięcioleciu notuje się wzrost temperatury stycznia o 0,5 C° i spadek w lipcu o 1,2 C° w porównaniu do 25 - lecia (1951 -1975).

Opady.

Średnia roczna suma opadów na terenie gminy wynosi 618mm. Największymi sumami opadów charakteryzuje się lato, w okresie wegetacyjnym (IV - X) średnia suma opadów na Roztoczu wynosi 450 - 495mm.

Najwyższe opady miesięczne przypadają na miesiące letnie lipiec-sierpień (88-85 mm), najniższe zaś występują w grudniu, styczniu i marcu (33-30 mm). Liczba dni z opadem atmosferycznym powyżej 10 mm wynosi 14 w ciągu roku, z burzą 20 dni, z gradem 3 dni. Trwała pokrywa śnieżna pojawia się w połowie grudnia.

Wiatry.

Na obszarze gminy przeważają wiatry z zachodniej połówki horyzontu (W, SW, NW) z tym, że dominuje kierunek zachodni. Notowane są również wiatry południowo - zachodnie oraz wiatry północno - zachodnie. Kierunki te stanowią prawie 50% sumy wszystkich wiatrów. Naj-mniejszy jest udział wiatrów północnych i północno - wschodnich nie przekraczają one razem 15%. Znaczny jest udział cisz - do ok. 12% na terenach otwartych, do 40% w obniżeniach i na obszarach śródleśnych.

Zachmurzenie.

Obszar Roztocza charakteryzuje się jednym z najniższych w Polsce zachmurzeniem oraz najwyższym usłonecznieniem. W skali roku najmniejsze zachmurzenie notuje się od kwietnia do września, z minimum we wrześniu oraz drugim minimum w czerwcu. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,3 do 6,6 w 11 - stopniowej skali pokrycia nieba. Najpogodniejszy okres w roku obejmuje miesiące od IV do VI (okres wegetacyjny).

Mgły.

Na obszarze gminy nie są one zjawiskiem nadmiernie częstym. W ciągu roku najmniej obserwowane są mgły w okresie od kwietnia do sierpnia z minimum w czerwcu i lipcu, natomiast najczęściej występują w październiku i listopadzie.

Duży wpływ na ich częstotliwość wywierają czynniki lokalne - tereny cechujące się znacznymi spadkami temperatury, tereny podmokłe. Obserwowane są mgły adwekcyjne, napływające ze wszystkich partii terenu w kierunku obniżeń i dolin oraz mgły inwersyjne występujące w dolinach, związane ze spadkiem temperatury.

Zróżnicowanie warunków topo - i mikroklimatycznych:

Zróżnicowana rzeźba terenu i udział powierzchni leśnych wpływa na zróżnicowanie topo - i mikroklimatyczne.

- najlepszymi warunkami cechują się obszary wierzchowinowe o przewadze terenów posiadających dobre warunki nasłonecznienia-(zbocza i stoki o ekspozycji płd., płd.-wsch. i płd.- zach.) dobre warunki opadowe (wyraźne opady na stokach, W, WS, WN), dobrym przewietrzaniu, bardzo dobrych warunkach aerosanitarnych.
- najbardziej niekorzystne warunki występują w dolinie rzeki i obniżeniach terenowych z uwagi na występujące inwersje termiczne, zwiększoną częstotliwość występowania mgieł

z tendencją do stagnacji, słabą wentylacją (co sprzyja tworzeniu się mrozowisk, mgieł, zaleganiu zanieczyszczeń powietrza).

- topoklimat lasów w swoistych warunkach bioklimatycznych cechujący się dużą zaciszą, łagodnym przebiegiem doborowych elementów meteorologicznych, dużym zacienieniem.
- topoklimat terenów położonych w sąsiedztwie kompleksów leśnych, cechujących się okresowym zacienieniem i dużą zaciszą sprzyjającą długiemu utrzymaniu się wilgoci w glebie.

2.2.2 Lasy - szata roślinna.

Zróznicowana i urozmaicona rzeźba terenu i budowa geologiczna Roztocza spowodowała występowanie dużej różnorodności zbiorowisk roślinnych. Dominują tu krajobrazy naturalne wyżyn węglanowych, dużą rolę odgrywają lasy ze znacznym udziałem fitocenoz zbliżonych do naturalnych.

Główne rodzaje zbiorowisk leśnych:

Lasy bukowe (niżowo - górskie) - cechuje występowanie i dominacja buka i jodły, częstymi drzewami są tu też klon, jawor, wiąz górski, świerk i lipa szerokolistna.

Na glebach brunatnych Roztocza dominację uzyskuje buczyna karpacka, zespół ten graniczy najczęściej z borem jodłowym i grądem lipowo - grabowym. Typowe fragmenty tej asocjacji przedstawia wielowarstwowy las jodłowo - bukowy z domieszką graba, jaworu, klonu, osiki, lipy. Obecnie maleje udział jodły w drzewostanie, czego przyczyną była niewłaściwa gospodarka oraz ostatnio kryzys, jaki przechodzi ten gatunek w skali kraju.

Wyżynny bór jodłowy mieszany - zajmuje dużą powierzchnię na Roztoczu Środkowym, mniejszą na Południowym.

W terenie asocjacja ta sąsiaduje zwykle z buczyną karpacką i borem sosnowym. W drzewostanie dominuje tu jodła z domieszką świerka i buka. Gatunek ten również przechodzi kryzys, w wielu miejscach porost jodły nie wytrzymuje konkurencji świerka.

Bór mieszany glebowo - sosnowy - występuje głównie na terenie Roztocza Środkowego i graniczy zwykle z borem sosnowym, grądem lipowo - grabowym i dąbrową świetlistą. Jego drzewo- stan buduje dąb szypułkowy, w domieszce występuje grab, warstwa krzewów składa się z gatunków liściastych i iglastych.

Grąd lipowo - grabowy - występuje na całym Roztoczu, jego większe powierzchnie spotyka się na Roztoczu Południowym. Grąd ten buduje drzewostan hukowo -grabowy, hukowo-dębowo -grabowy lub dębowo - grabowy z domieszką gatunków liściastych (osika, klon, lipa) i iglastych (jodła, świerk, sosna).

Dąbrowa świetlista - występowania małych płatów ogranicza się właściwie do terenów Roztocza Środkowego. Drzewostan dość widnego lasu budują dwa gatunki dębu i osiki. Dość rozbudowana warstwa krzewów składa się przeważnie z gatunków liściastych.

Bór sosnowy - mało zwarty drzewostan tej asocjacji buduje prawie wyłącznie sosna, domieszkę tworzy świerk z jodłą. Na Roztoczu wydzielają się dwie odmiany tego zespołu - typowa związana z siedliskiem śnieżyca oraz zajmująca siedliska suche z głębszym poziomem wody gruntowej. Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 840,8ha, co stanowi 7% ogólnej powierzchni gminy. Bardziej zróżnicowany jest drzewostan mniejszych kompleksów leśnych i skupisk drzew nie stanowiących lasów, co spowodowane jest przede wszystkim wyższą bonitacją gruntów pod lasami. Lasy w gminie Komarów-Osada są w większości własnością prywatną ok.54% ogólnej powierzchni leśnej. Pozostałe są własnością Skarbu Państwa. Pod względem organizacyjnym lasy państwowe zarządzane są przez Nadleśnictwo Tomaszów Lub. Na tę powierzchnię składają się 4 podstawowe kompleksy leśne: Dub, Śniatycze, Zubowice Wieś oraz Sosnowa-Dębowa. Największy kompleks lasów prywatnych stanowią grunty leśne we wsiach; Komarów Wieś, Zubowice, Wolica Brzozowa, Janówka.

Ochrona walorów środowiska.

Część Gminy Komarów-Osada położona jest w europejskim systemie ochrony siedliskowo-gatunkowej NATURA 2000.

Na terenie gminy Komarów-Osada występują:

Specjalne Obszary Ochrony

PLH060025 Dolina Sieniochy

Obszar obejmuje dolinę rzeki Sieniochy od wsi Komarów od strony zachodniej do wsi Czermino po stronie wschodniej.

Obszar stanowi jeden z największych w Polsce kompleksów bogatych florystycznie łąk trzęślicowych. Występują tu bardzo rzadkie a zarazem dobrze wykształcone zbiorowiska Orchido-Schoenetum nigricansis, zbiorowisko z Schoenus ferrugineus, Betulo-Salici repentis i Cladietum marisci. Na obszarze tym w rejonie Śniatycz znajduje się również

dobrze zachowane torfowisko nakredowe. Występują tu największe dotychczas znane w Polsce populacje takich gatunków flory jak: *Swertia perennis* ssp. *perennis*, *Gymnadenia conopsea* ssp. *densiphora*, oraz jedne z największych w Polsce populacji: *Angelica palustris* i *Liparis Loeselii*. W przypadku *Swertia perennis* ssp. *perennis* jest to jedyne znane stanowisko w województwie lubelskim i jedno z dwóch potwierdzonych w Polsce. Na obszarze tym występuje 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Roślin: *Betula humilis*, *Schoenus nigricans*, *Liparis loeseli*, *Angelica palustre*, *Dactylorhiza incarnata* ssp. *ochroleuca*. Obszar ten jest istotny dla ochrony 5 gatunków motyli z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG: *Maclinea telejus*, *Maculinea nausitous*, *Coenonympha oedippus* (jedno z 4 znanych w Polsce stanowisk), *Lycaena Helle*.

Zagrożenie dla obszaru stanowią:

- zmiana stosunków wodnych (odwadnianie),
- intensywne stosowanie nawozów sztucznych,
- naturalna sukcesja roślin w wyniku zmniejszania intensywności użytkowania,
- wypalanie łąk,
- eksploatacja torfu (w niektórych miejscach).

Obszar nie jest objęty inną formą ochrony przyrody, projektuje się rezerwat Torfowisko Śniatycze.

PLH060080 Łabunie

Obszar obejmuje kompleks leśny we wsi Łabunie i tylko niewielka wschodnia część tego kompleksu znajduje się w gminie Komarów-Osada.

Obszar stanowi jedno z najbogatszych stanowisk obuwika pospolitego (*Cypripedium calceolus*) w Polsce, a także jedno z czterech stanowisk w Polsce Ciemiężycy Czarnej (najbogatsze). Większość powierzchni obszaru zajmuje siedlisko grądu subkontynentalnego. Występują tu także murawy kserotermiczne ze znaczącym udziałem storczyków (7 gatunków).

Zagrożenia dla obszaru stanowią:

- sukcesja w murawach kserotermicznych,
- przedostawanie się pestycydów i herbicydów z sąsiadujących pól.

Obszar stanowi rezerwat przyrody „Łabunie” od 1959 roku

Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk

PLB060011 Ostoja Tyszowiecka

Obszar obejmuje całą dolinę rzeki Sieniochy i środkowy odcinek doliny rzeki Huczwy. Teren charakteryzuje się mozaiką siedlisk. Obszar rozpościera się prawie przez całą środkową część gminy Komarów-Osada.

W obszarze tym występuje co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Ogólnie jest tu 148 stwierdzonych gatunków ptaków (w tym 119 lęgowych). W okresie lęgowym występuje tu: około 5% populacji krajowej rybitwy Białowąsem (PCK), powyżej 2% populacji krajowej dzięcioła białoszyjnego, co najmniej 1% populacji krajowej dubelta(PCK) i podróżniczka (PCK) oraz stosunkowo licznie zielonkę, kokoszkę i muchołówkę białoszyjną.

Występują tu także rośliny z Czerwonej Księgi i gatunki z listy roślin chronionych. Spośród występujących kręgowców na uwagę zasługuje suseł perełkowany. Spotykane są ponadto gatunki owadów z Czerwonej Księgi.

Zagrożenia dla obszaru stanowią:

- zmiana stosunków wodnych w wyniku melioracji,
- intensyfikacja rolnictwa,
- zaniechanie gospodarki łąkarskiej i pastwiskowej,
- wypalanie roślinności,
- wyrąb staro drzewostanu i drzew dziuplastych,
- wydobywanie torfu,
- zaniechanie i intensyfikacja użytkowania stawów rybnych,
- hałas i penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe.

Obszar nie jest obecnie objęty inną formą ochrony przyrody. Postulowane jest utworzenie Tyszowieckiego Parku Krajobrazowego lub Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Ponadto obszar o pow. 13 ha na południe od Śniatycz planowany jest do objęcia ochroną rezerwatową, a obszar o pow.257,69 ha obejmujący stawy w Dubie i otaczające torfowiska jako użytek ekologiczny. Ze względu na rangę europejską walorów przyrodniczych doliny Sieniochy obejmującej centralną część gminy Komarów-Osada oraz obowiązek ochrony przyrodniczych powiązań funkcjonalnych z obszarami otaczającymi gminę należy wyznaczyć system przyrodniczy gminy spójny z systemami wyższej rangi. Funkcjonalny system przyrodniczy tworzą obszary ekologiczne węzłowe ,węzły ekologiczne ,korytarze ekologiczne i sięgacze ekologiczne. Trzy pierwsze elementy mogą mieć rangę europejską, krajową ,regionalną lub lokalną. Sięgacze ekologiczne mają rangę lokalną. W

obszarze gminy Komarów-Osada funkcje obszaru ekologicznego węzłowego torfowiskowego pełni dolina Sieniochy ze stawami w Dubie i z dolinami dopływów Sieniochy. Jest to fragment obszaru położonego w trzech gminach: Mirczu, Tyszowcach i Komarowie. Jest to równocześnie odcinek regionalnego korytarza ekologicznego łączącego systemy przyrodnicze Roztocza / obszary węzłowe i korytarze rangi europejskiej i krajowej Wyżyny Lubelskiej/ krajowy korytarz ekologiczny Dolina Wieprza/ z systemami przyrodniczymi Wyżyny Wołyńskiej i doliny Bugu /międzynarodowy korytarz ekologiczny/. Funkcje węzłów ekologicznych regionalnych zasilających podstawowy obszar węzłowy pełnią kompleksy leśne „Dub”, „Śniatycze”, „Zubowice” i „Swaryczów” paśmie regionalnego korytarza ekologicznego Sieniochy. Ponadto funkcję lokalnego węzła ekologicznego pełni fragment lasu w południowych granicach gminy kompleksu „Kraczówka” położonego w większości w obszarze gminy Woźuczyn i funkcjonalnie związanego z doliną Woźuczynki oraz lasy pomiędzy Komarowem Wsią i Janówką powiązane funkcjonalnie z kompleksem leśnym „Księżostany” w gm. Łabunie”. Lokalne korytarze ekologiczne nie występują w obszarze gminy Komarów-Osada. Funkcje sięgaczy ekologicznych pełnią cieki spod Księżostan i Komarowa Wsi oraz spod Niewirkowa, suche doliny i wąwozy w południowej części gminy. Na terenie gminy nie ma obecnie obiektów przyrodniczych chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody: Projektowane do objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego jest torfowisko „Perespa” położone we wschodniej części gminy o pow. 257,69 ha /grunty wsi Dub/ udokumentowane w 1996r. przez dr Ignacego Kitowskiego z Instytutu Biologii UMCS.

2.3. Stan i zagrożenie środowiska.

Wody powierzchniowe.

Powiat zamojski położony jest w zlewniach dwóch rzek tj. Bugu, Wieprza. Niemal cały obszar gminy Komarów-Osada leży w dorzeczu rzeki Huczwy, która jest lewobrzeżnym dopływem Bugu.

Południowo-Zachodnia część gminy leży w dorzeczu rzeki Wieprz, który jest prawobrzeżnym dopływem Wisły.

Informacje o jakości i zachodzących zmianach w wodach powierzchniowych gromadzone są w systemie Państwowego Monitoringu Środowiska obejmując sieć krajową i regionalną. Na obszarze gminy w roku 2000 badań nie prowadzono.

Klasyfikacja cieków oparta jest o metodę Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej polegającej na wyznaczeniu stężeń charakterystycznych. Otrzymane wartości odnosi się do obowiązującej klasyfikacji czystości wód (Rozp. Min.- Ochr. Środ., Zasób. Nat. i Leś. z 5.11.1991r. w sprawie klasyfikacji wód - Dz. U. Nr 116, poz. 503). Zakłada ona trzy klasy czystości wód a mianowicie:

- I klasa** - wody przeznaczone do zaopatrzenia w wodę ludności i niektórych zakładów przemysłowych wymagających jakości wody do picia oraz hodowli ryb łososiowatych,
- II klasa** - wody nadające się do hodowli ryb, hodowli zwierząt gospodarskich i do celów rekreacyjnych,
- III klasa** - wody do zaopatrzenia zakładów przemysłowych i do nawodnień terenów rolniczych.

Wody, których cechy przekroczyły granice charakterystyczne dla trzeciej klasy określone zostały jako pozaklasowe (NON).

2.3.1. Stan czystości wód podziemnych.

Wody gruntowe (płytkie) są chronione głównie przez strefę aeracji (strefa sucha nad poziomem wód gruntowych). Miąższość tej strefy wynosi kilka metrów. Głównymi źródłami zanieczyszczenia tych wód są składowiska odpadów (wysypiska śmieci), z uwagi na ługowanie substancji szkodliwych, zanieczyszczenia związane z działalnością rolniczą oraz nieskanalizowane obszary zabudowy wiejskiej gdzie występują nieszczelne zbiorniki ścieków (doły chłonne). Oceny wód podziemnych dokonano w oparciu o wskaźniki dla wód pitnych w rozporządzeniu M.ZiOŚ z dnia 04.05.1990r.

Kryteria określone w klasyfikacji jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu PIOŚ W-wa 1995r. dzieli wody na cztery klasy:

- klasa Ia - wody najwyższej jakości
- klasa Ib - wody wysokiej jakości
- klasa II - wody średniej jakości
- klasa III - wody niskiej jakości

Jakość wód podziemnych na terenie pow. zamojskiego mieści się w klasie Ib.

Ogólna ocena wód ujęć badanych w 2000 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, wykazała niską jakość wód gruntowych w porównaniu do wód w głębszych, o zdecydowanie lepszej i trwalszej jakości wody. Ogólna ocena wód podziemnych wykazała też wysoką jakość wód źródłanych.

2.3.2. Gospodarka ściekowa.

Na terenie gminy do chwili obecnej brak jest sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków. Występują jedynie lokalne urządzenia w postaci suchych ustępów lub indywidualnych urządzeń sanitarnych z dołami gnilnymi. Ścieki przeważnie odprowadzane są powierzchniowo zanieczyszczając wody otwarte lub przenikają do gruntu powodując zanieczyszczenia wód w głębszych. Na terenie gminy znajduje się nieczynna przemysłowa oczyszczalnia ścieków po byłej OSM Komarów.

2.3.3. Stan zanieczyszczenia powietrza.

Ocena zanieczyszczenia powietrza powiatu zamojskiego przeprowadzona została na podstawie badań monitoringowych w ramach sieci regionalnej i lokalnej. W ramach tych sieci w cyklu miesięcznym prowadzono pomiary stężeń 24 - godzinnych i 30 - minutowych podstawowych zanieczyszczeń powietrza SO₂ i NO₂ oraz opadu pyłu, ołowiu i kadmu. W granicach obecnego powiatu funkcjonują 3 stacje do pomiaru SO₂, pyłu zawieszonego i NO₂. Stanowiska te znajdują się w Zamościu.

Nie zanotowano przekroczeń dopuszczalnych stężeń dla pomiarów ciągłych. Duże zróżnicowanie stężeń SO₂ i pyłu występuje na terenach o znacznej koncentracji zabudowy wyposażonej w indywidualne systemy ogrzewania na paliwa stałe. Średnie stężenia NO₂ wykazuje niewielkie różnice sezonowe, w udziale którego nieznaczny udział ma komunikacja.

□ Opady pyłu.

Pojęcie opadu pyłu oznacza masę pyłu opadającego na jednostkę powierzchni w ciągu określonej jednostki czasu. Jest drugim wskaźnikiem obok stężenia zapylenia służącym do oceny stopnia zanieczyszczenia powietrza pyłami.

Źródłem powstawania pyłów są przede wszystkim uwalniane w procesie energetycznego spalania paliw niepalne składniki mineralne, a także procesy produkcji materiałów budowlanych, procesy metalurgiczne, transport oraz składowanie surowców sypkich. O stopniu szkodliwości pyłów decyduje ich stężenie w atmosferze, skład granulometryczny, chemiczny i mineralogiczny.

Na Lubelszczyźnie - z uwagi na występujące tu lessy pochodzenia eolicznego - obserwuje się w zapyleniu znaczny udział pyłów pochodzenia naturalnego.

Zanieczyszczenia komunikacyjne.

Zanieczyszczenia komunikacyjne obok przemysłowych stanowią około 25 % ogólnej emisji zanieczyszczeń powietrza. Zanieczyszczenia te pochodzą ze spalania paliw płynnych w pojazdach mechanicznych. Głównymi składnikami spalin są: tlenek azotu, tlenek węgla, węglowodany, pyły oraz toksyczne pierwiastki, a wśród nich ołów. W emisji zanieczyszczeń powietrza oprócz komunikacji zorganizowanych oraz większych zakładów posiadających własne bazy transportowe - znaczący udział ma komunikacja prywatna.

Oddziaływania zanieczyszczeń na właściwości chemiczne gleb.

Gleba obok wody i powietrza jest jednym z podstawowych komponentów środowiska utrzymujących procesy odnawiania się życia. Jako skomplikowany układ części mineralnych, organicznych, wody i powietrza jest narażona na różnorodne zanieczyszczenia. Szczególnie istotne w aspekcie badań środowiska jest chemiczne zanieczyszczenie gleb, zwłaszcza zanieczyszczenia metalami ciężkimi. Chemiczna degradacja (zanieczyszczenie) gleb następuje głównie:

- w aglomeracjach miejsko-przemysłowych
- wzdłuż dróg o dużym natężeniu transportu kołowego
- na terenach składowania odpadów przemysłowych i komunalnych

Motoryzacja odgrywa istotną rolę w kształtowaniu warunków środowiska głównie w rejonach tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu. Wśród metali związanych z zanieczyszczeniami komunikacyjnymi jak ołów, kadm czy cynk na terenie województwa lubelskiego jedynie stężenie kadmu odbiegało od wartości charakteryzujących gleby w stanie naturalnym.

Na zanieczyszczenie gleb kadmem i cynkiem mają wpływ następujące czynniki:

- opony samochodowe ścierając się podczas jazdy powodują emisję śladowych ilości tych związ-

ków do atmosfery, skąd w postaci opadu trafiają do gleby.

- procesy spalania ropy i paliw starych w wyniku których następuje uwalnianie się śladowych ilości kadmu.

Powszechne stosowanie benzyn bezołowiowych przynosi wymierne efekty ograniczania emisji, a tym samym zanieczyszczania i w konsekwencji zmniejszania kumulacji ołowiu w glebach. W okresach zimowych chemiczne metody odśnieżania dróg powodują wzrost poziomu zasolenia gleb i zmiany jej odczynu prowadzące do alkalizacji gleb.

Przez teren gminy Komarów-Osada nie przebiega trasa o zwiększonym ruchu komunikacyjnym w związku z tym wpływ w/w czynników na zanieczyszczenie gleb jest niewielki.

2.3.4. Środowisko akustyczne - hałas.

W związku z brakiem większych zakładów przemysłowych na terenie gminy Komarów-Osada powodującymi hałas przemysłowy oraz brakiem ważniejszych tras komunikacyjnych, poziom hałasu na terenie gminy nie przekracza określonych wartości. Szkodliwość i uciążliwość hałasu zależy od jego poziomu częstotliwości, charakteru zmian w czasie, zawartości składowych niesłyszalnych oraz długotrwałości działania.

Najbliższe miejsca pomiaru hałasu znajdują się w m. Tarnawatka - poziom hałasu 65-70db - dane z 2000 r. oraz w m. Hrubieszów - poziom hałasu 70-75db. Pełny komfort akustyczny przyjęto dla hałasu poniżej 50db. Wysokie zagrożenie hałasem powyżej 70db.

Gospodarka odpadami

Ochrona przed odpadami jest jednym z najważniejszych kierunków w dziedzinie ochrony środowiska.

Z uwagi na miejsce powstawania odpady dzieli się na:

- przemysłowe
- komunalne

Specyficzną grupę odpadów nagromadzonych tworzą środki ochrony roślin i opakowania wycofane w latach 70 - tych i 80 - tych. Najbliższe mogilniki znajdowały się w m. Niedzieliska pow. Zamość i Hrebenne pow. Tomaszów Lub. (zlikwidowane w latach 2000-2001). Operacja likwidacji mogilników finansowana jest ze środków Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ocho-

ny Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Gmina Komarów-Osada nie posiada składowiska na odpady komunalne o uregulowanym stanie formalno - prawnym. Nieczystości stałe z terenu gminy wywożone są na wysypisko śmieci w miejscowości Kłątwy gm. Tyszowce.

2.4. „Stan i uwarunkowania środowiska kulturowego oraz ochrona jego dziedzictwa”

2.4.1. Historia obszaru

Teren gminy Komarów-Osada w położony jest na obszarach leżących historycznie w zachodniej części krainy zwanej Grodami Czerwieńskimi wchodzącymi w skład ówczesnego państwa Mieszka I. W 981 roku książę kijowski Włodzimierz napadł na Polskę i zagarnął Grody Czerwieńskie. Odzyskał je w 1018 roku Bolesław Chrobry. W 1031 roku książęta ruscy Jarosław i Mściśław ponownie zagarnęli Grody Czerwieńskie wysiedlając stamtąd ludność polską. Ponadto na tych terenach trwały ciągłe walki Polaków, książąt ruskich i Tatarów. W 1340 roku zagarnięte przez Ruś ziemie odebrał Kazimierz Wielki, nie zapewniając jednak na tych terenach spokoju. Dopiero w 1387 roku królowa Jadwiga w wyprawie na Ruś włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską. W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV. Ziemia chełmska weszła w skład Korony. Ustaliła się wtedy zachodnia granica zasięgu wpływów kulturowych ruskich obejmująca obszary powiatów nadbużańskich. W XV i XVI wieku dokonano podziału administracyjnego, które utrzymały się do końca I Rzeczypospolitej.

Regiony architektoniczne; lubelsko - nadwiślański i urzędowski obejmuje obszary o ludności wyłącznie polskiej, region podlaski i biłgorajski obszary o ludności mieszanej polskiej i ruskiej. Poza tym grupami narodowościowymi występującymi na Lubelszczyźnie od początku jej dziejów historycznych pewien wpływ na kształtowanie się kultury (ludowej), której ślady przetrwały do dziś wywarło osadnictwo obce. Do nich należą głównie osadnictwo: włoskie, holenderskie, niemieckie, tatarskie i żydowskie. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej uległy likwidacji po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 roku i po szeregu krótkotrwałych zmianach został prze-

kształcony w województwo, później w gubernię lubelską podzieloną na powiaty. Stan taki przetrwał do 1912 roku, z części guberni lubelskiej i siedleckiej władze carskie utworzyły nową gubernię chełmską. W trakcie organizacji powstała ona w tzw. Królestwie polskim, w 1915 włączono ją do generalnego gubernatorstwa kijowskiego, niezrealizowanego przez wybuch pierwszej wojny światowej w 1914 roku. W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie podzielone na powiaty i gminy. Południowo - wschodnia granica województwa lubelskiego i lwowskiego wyznaczona w 1919 roku utrzymała się bez zmian do 1939 roku. Po odzyskaniu niepodległości dokonano nowego podziału administracyjnego kraju i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912. Po wyzwoleniu w 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego z okresu międzywojennego, z podziałem na powiaty. W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju znosząc powiaty i tworząc nowe województwa podzielone na gminy. Obszar gminy Komarów-Osada wchodził w skład województwa zamojskiego. Ostatni podział administracyjny kraju dokonany w 1999 roku teren gminy Komarów-Osada umiejscowił w powiecie zamojskim województwa lubelskiego.

2.4.2. Historia regionu i miejscowości

Najstarszą wzmianką źródłową o Komarowie jest informacja, że „wieś Komarów stanowiąca własność dziedzica Wawrzyńca, w 1435 roku została włączona do erygowanej wówczas parafii w Łabuniach.” Wieś jednak powstała wcześniej i była lokowana na prawie magdeburskim. W 1578 roku Komarów zwany wówczas Komorowem był najistością rozdrobnioną, należącą do siedmiu: Komorowskich, Wołkowskiego, Zamojskiego i Melcherowiczów. Właścicielem Komarowa w początkach XVIII wieku był hrabia Michał Wielhorski. W 1747 roku przechodzi Komarów na własność hrabiego Jana Miera, który wówczas, majątności formalnie należącej jeszcze do Wielhorskiego zbudował kościół w miejscu istniejącej już tu kaplicy. Wizytacja biskupa chełmskiego odbyta w 1750 roku stwierdziła że, „w miasteczku Komarowie wybudowany został kościół filialny, ale nie dokończony”*, odtąd też we wszystkich następnych wizytach kościelnych Komarów jest nazywany miastem. Przyjmuje się, że nabywszy Komarów w 1747 roku Jan Mier starosta tyśowiecki i kasztelan inflancki w 1748 roku uzyskał dla Komarowa prawa miejskie. Obecnie istniejący kościół parafialny murowany, trój nawowy, pod wezwaniem św. Trójcy został wzniesiony w latach 1908 - 1911 według projektu architekta K. Skórewicza, parafia została ponownie erygowana w 1905 roku. W połowie XVIII wieku istniała w Komarowie cerkiew dREW-

niana. W jej miejsce rząd carski zbudował nową murowaną cerkiew w 1868 roku. Ponadto była też mała cerkiew drewniana na cmentarzu grzebalnym. Obydwie zostały rozebrane w 1922 roku. Od początku XIX wieku większość mieszkańców Komarowa stanowili żydzi trudniący się handlem i rzemiosłem, mieli też w Komarowie synagogę. Miasteczko miało też zawsze charakter rolniczy. Z przemysłu poza młynem, już w 1786 roku było to „huta szklaną miasto słynie” wspomnianą jeszcze w 1845 roku. Po Mierach Komarów przeszedł do Walentego Gołuchowskiego. W 1872 roku nastąpiła parcelacja dóbr komarowskich, ziemie dworskie wykupili przeważnie koloniści z Galicji. Komarów został pozbawiony praw miejskich w 1868 roku. Nie wiadomo jak wyglądała dawna zabudowa Komarowa. Kilka zachowanych domów z XIX wieku nie wyróżnia się jakimiś cechami charakterystycznymi, są to domy parterowe, konstrukcji wieńcowej, dwutraktowe, z dachami naczółkowymi. Zwraca natomiast uwagę dość znaczna w porównaniu z innymi miasteczkami Zamojszczyzny liczba domów murowanych np. w 1860 roku na 184 domy w Komarowie było aż 14 murowanych, w tym 1 piętrowy. Wydaje się, że przekształcenie w roku 1748 wsi Komarów na miasto poza nadaniem praw miejskich, polegało na wyznaczeniu przy trakcie z Zamościa do Tyszowiec kwadratowego rynku i zabudowaniu jego zwieńczeń kramami handlowymi. Bez zmian pozostawiono przylegające do miasta od zachodu wieś Komarów oraz mającą już zabudowę ulicę, a właściwie drogę na wschód od rynku prowadzącą do Tyszowiec. Kościół usytuowano na wzniesieniu za południowo - wschodnim narożem rynku, za nim założono cmentarz grzebalny. Z porównania znanego najstarszego planu Komarowa przedstawionego na Mapie Kwalermi starostwa z planem osady z 1897 roku oraz współczesnym planem Komarowa wynika, że układ urbanistyczny miasteczka nie uległ zasadniczym zmianom przeobrażeniowym. Z najnowszej historii Komarowa zasługuje na pamięć rozegrana w jej okolicach w 1920 roku największa bitwa polskiej kawalerii w wyniku której rozgromiona została i zmuszona do odwrotu słynna Pierwsza Armia Konna Budionnego. Z zabytków zasługuje na uwagę neogotycki kościół parafialny i trzy figury przydrożne.

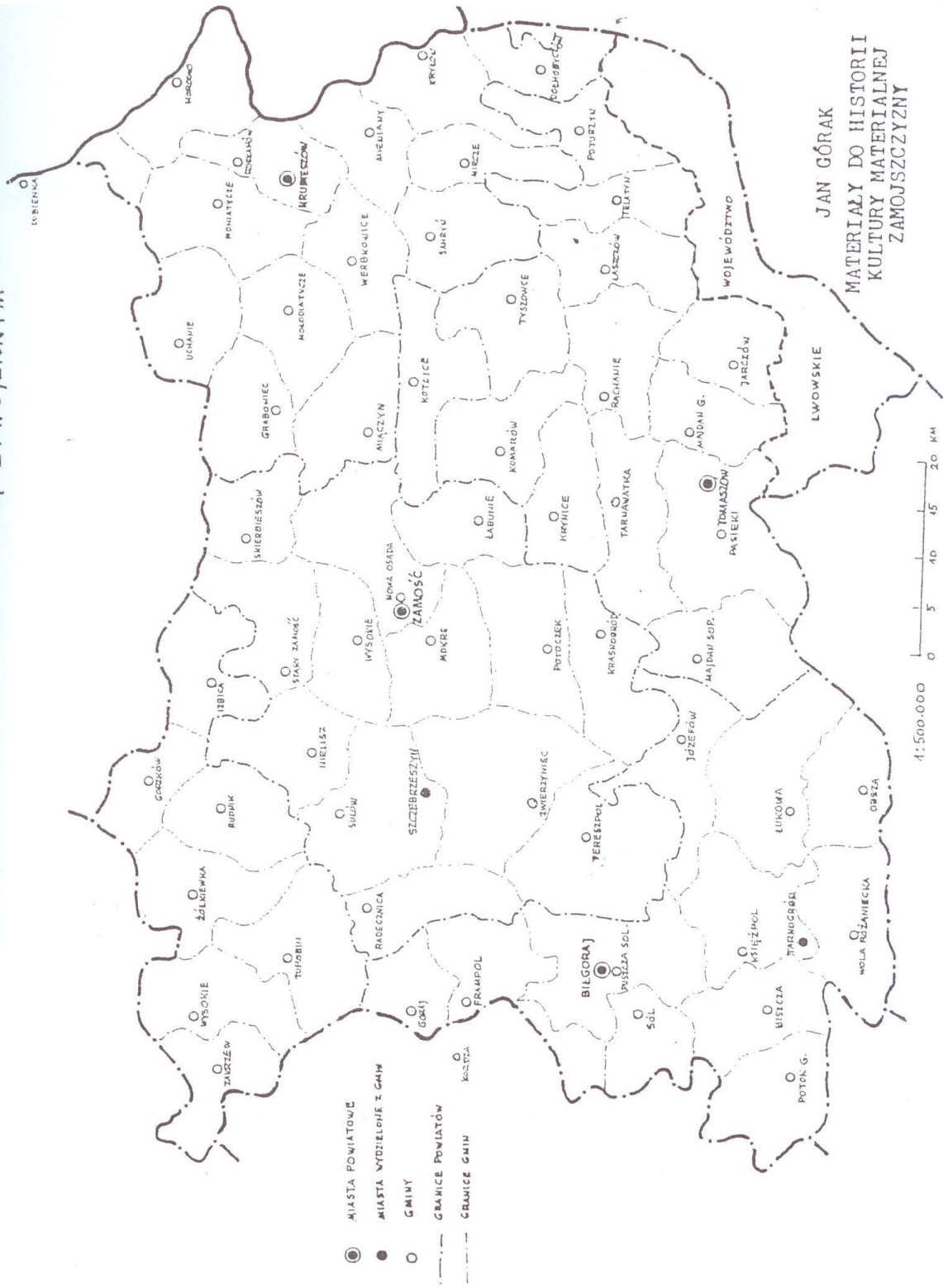

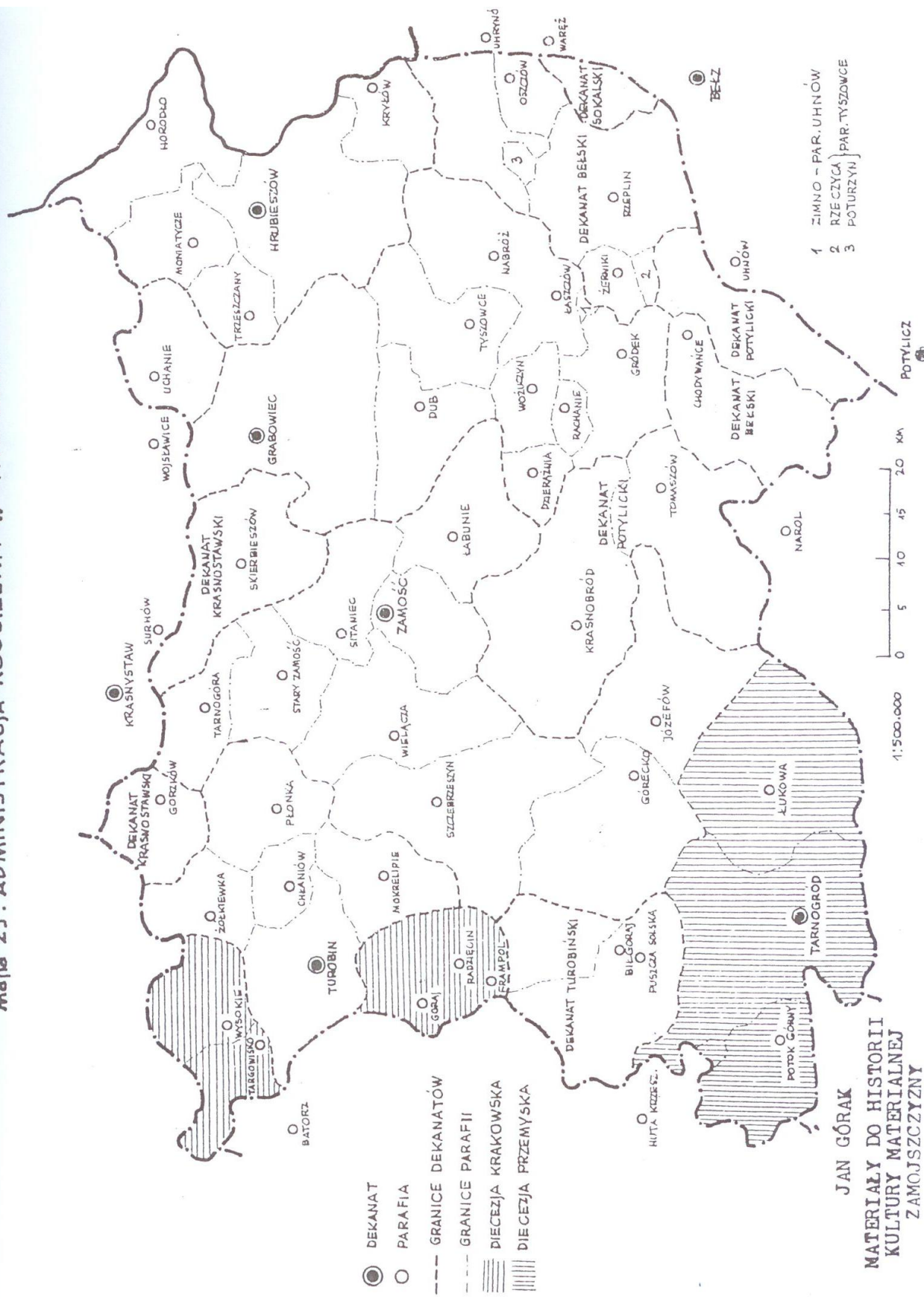

Mapa 6. ZAMOJSZCZYNA W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

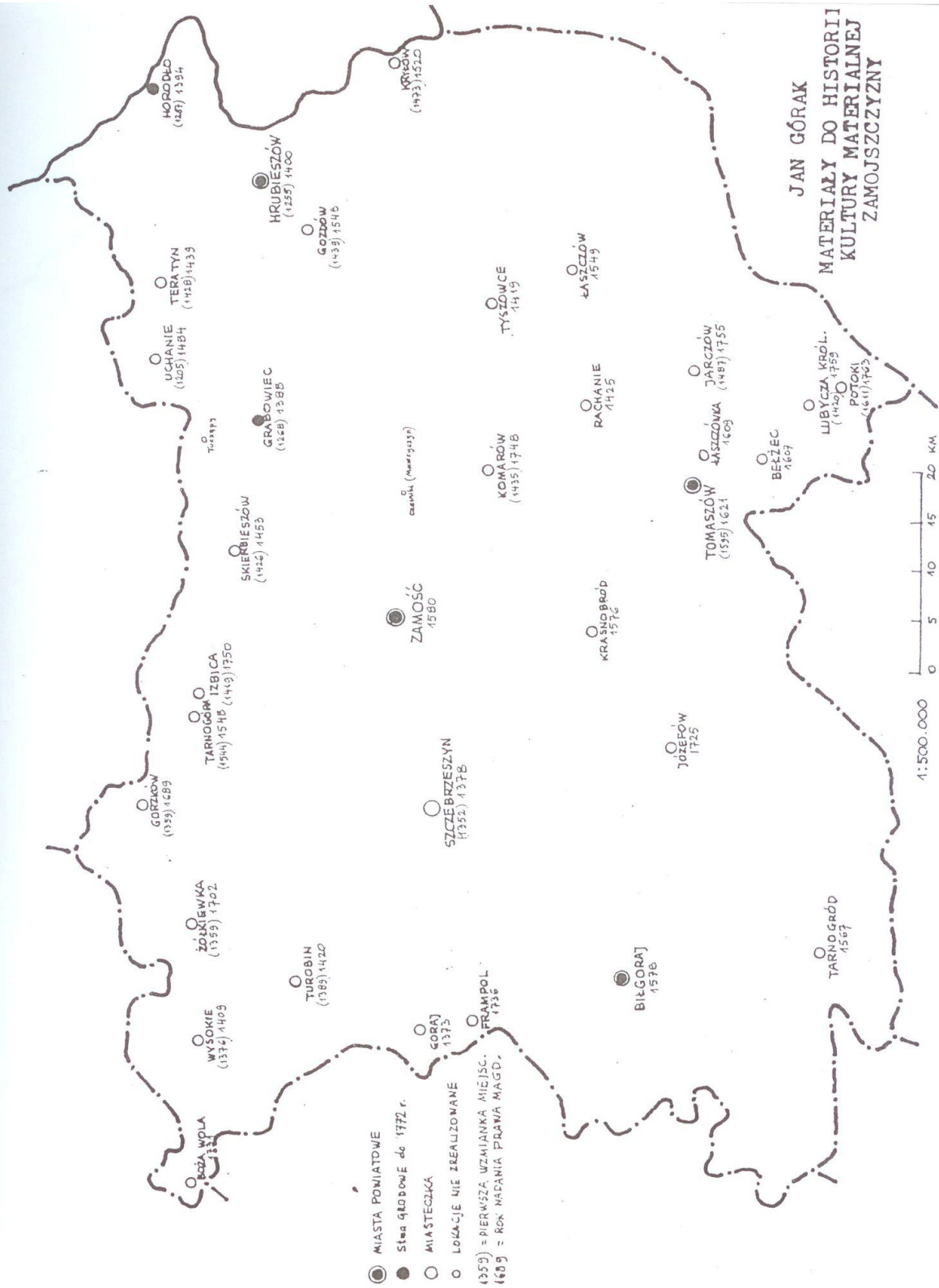

Mapa 23. ADMINISTRACJA KOŚCIELNA W 1772 ROKU

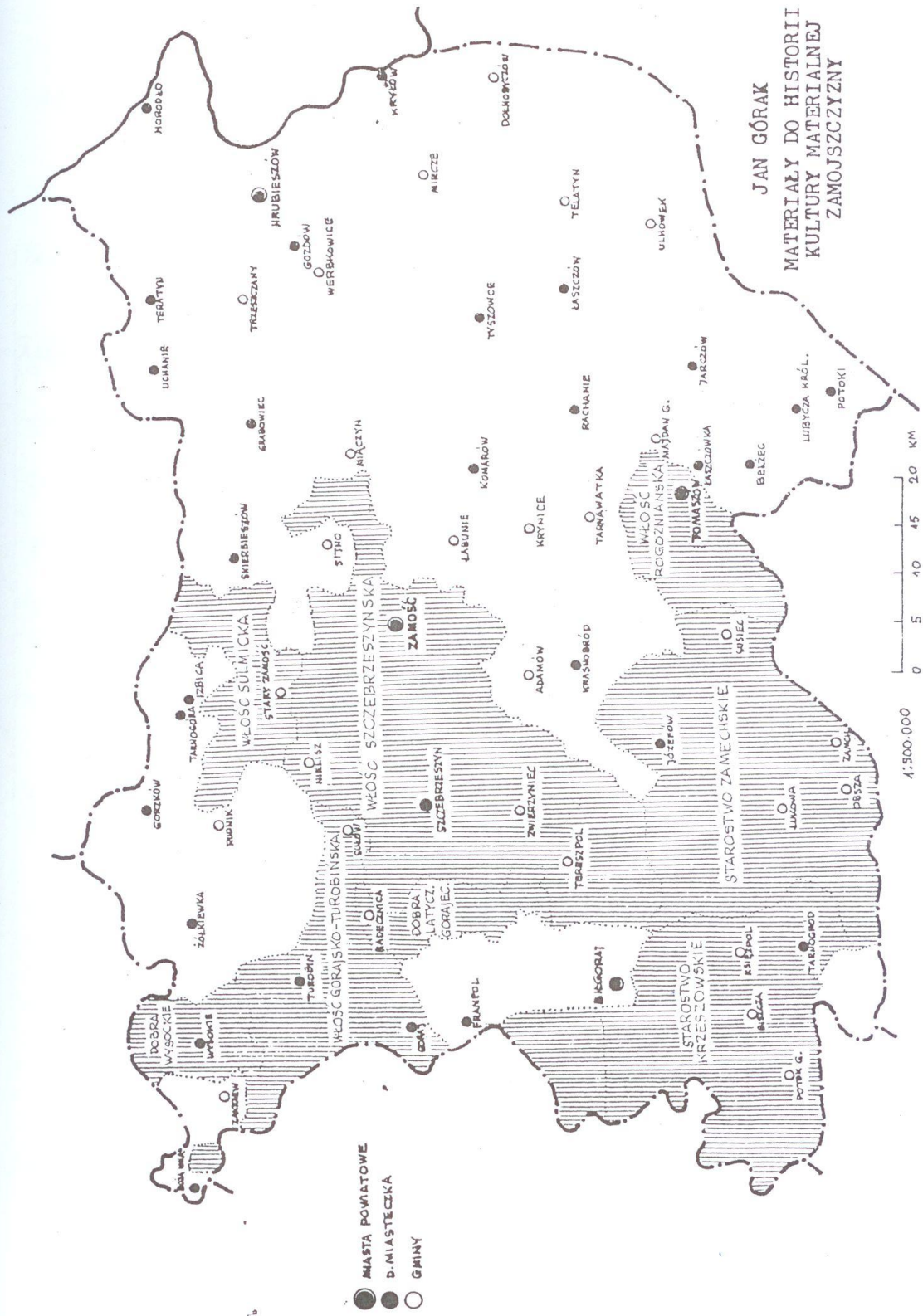

JAN GÓRAK
MATERIAŁY DO HISTORII
KULTURY MATERIALNEJ
ZAMOJSZCZYŻNY

Mapa 17. MIASTA I MIASTECZKA

Mapa 8. ORDYNACJA ZAMOJSKA W GRANICACH WOJEWODZTWA

JAN GÓRAK
MATERIAŁY DO HISTORII
KULTURY MATERIALNEJ
ZAMOJSZCZYZNY

2.4.3. Obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz zaewidencjonowane z terenu gminy Komarów-Osada

Lp.	Miejscowość	Rejestr zabytków	Obiekt	Czas powstania
1	2	3	4	5
REJESTR ZABYTKÓW				
1.	Dub	A/657	Kościół parafialny, drewniany	1778-1779
2.	Dub	A/657	Dzwonnica drewniana	poł. XIX
3.	Dub	A/657	Ogrodzenie z bramą, murowane	poł. XIX
4.	Dub	A/657	2 nagrobki kamienne	poł. XIX
5.	Dub	A/657	Cmentarz przykościelny z drzewostanem	k. XVIII
6.	Dub	ZA/325	Cmentarz grzebalny, czynny, z drzewostanem Kaplica grobowa Rulikowskich, murowana	pocz. XIX 1910
7.	Komarów - Osada	A.1485	Kościół parafialny, murowany Nagrobek kamienny Cmentarz przykościelny z drzewostanem	1908-1911 1853 pocz. XX
8.	Komarów-Osada	A/1573	Cmentarz grzebalny, czynny, z drzewostanem	k. XVIII
9.	Zubowice	A/43	Kościół par. (dawna cerkiew gr.-kat.), drewn. Dzwonnica drewniana Cmentarz grzebalny, z drzewostanem	1777 1777 k. XVIII
10.	Wolica Śniatycka	A/667	Miejsce upamiętniające wydarzenie historyczne tj. bitwę pod Komarowem obejmujące mogiłę żołnierzy poległych w bitwie oraz przedpole	1920 ²
EWIDENCJA ZABYTKÓW				
1.	Antoniówka	-	Figura 3- kondygnacyjna, kamienna	pocz. XX
2.	Antoniówka	-	Szkoła drewniana	pocz. XX
3.	Antoniówka	-	Stanowisko archeologiczne (13)	
4.	Dub	-	Plebania, murowana	1906
5.	Dub	-	Kapliczka przy drodze do Niewirkowa, murowana	2p. XVIII
6.	Dub	-	Figura Chrystusa na postumencie, kamienna	1. 20. XX
7.	Dub	-	Budynek gospodarski dworski, murowany	pocz. XX
8.	Dub	-	Pozostałości parku dworskiego	XIX

9.	Huta Komarowska	-	Stanowisko archeologiczne (6)	
10.	Janówka	-	Figura kamienna	pocz. XX
11.	Janówka		Figura św. Jana Nepomucena, kamienna	pocz. XX
12.	Janówka	-	Stanowisko archeologiczne (2)	
13.	Kadłubiska	-	Stanowisko archeologiczne (37)	
14.	Komarów Dolny	-	Cmentarz grzebalny, żydowski, nieczynny	XIX
15.	Komarów- Osada		Kapliczka 3- kondygnacyjna, murowana	2p. XVIII
16.	Komarów- Osada	-	Kapliczka 2- kondygnacyjna, murowana	XIX
17.	Komarów- Osada	-	Figura św. Jana Nepomucena, kamienna	1906
18.	Komarów-Osada	-	Krzyż kamienny	pocz. XX
19.	Komarów-Osada - ul. 1 Maja	-	Dom nr 4, drewniany	1p. XIX
20.	Komarów-Osada - ul. 1 Maja	-	Dom nr 21, drewniany	ok. 1930
21.	Komarów-Osada - ul. Maja	-	Dom nr 32, drewniany	ok. 1930
22.	Komarów-Osada	-	Kaszarnia, ob. Młyn, drewniany	k. XIX
23.	Komarów-Osada	-	Młyn motor, (obok magazyn) ul. Tomaszowska 11, murowany	l. 30. XX
24.	Komarów-Osada	-	Młyn motor., ul Zamojska 15, murowany	1928
25.	Komarów-Osada	-	Młyn motor., ul Zamojska 15, murowany	ok. 1930
26.	Komarów Wieś	-	Szkoła murowana	1932
27.	Komarów	-	Stanowisko archeologiczne (37)	
28.	Kraczew	-	Stanowisko archeologiczne (21)	
29.	Krzywystok	-	Pozostałości parku dworskiego	2p. XIX
30.	Krzywystok	-	Stanowisko archeologiczne (2)	
31.	Księżostany	-	Stanowisko archeologiczne (23)	
32.	Ruszczyna	-	Stanowisko archeologiczne (7)	
33.	Sosnowe - Dębowa	-	Stanowisko archeologiczne (3)	
34.	Swaryczów	-	Stanowisko archeologiczne (11)	
35.	Śniatycze	-	Kościół par. (dawna cerkiew gr.-kat.), drewn.	1838
36.	Śniatycze	-	Plebania murowana	pocz. XX
37.	Śniatycze	.	Cmentarz grzebalny, z drzewostanem	XIX
38.	Śniatycze	-	Krzyż żelazny na kam.	pocz. XX
39.	Śniatycze	-	Cmentarz grzebalny, prawosławny	XIX

40.	Śniatycze	-	Stanowisko archeologiczne (44)	
41.	Tuczapy	-	Stanowisko archeologiczne (9)	
42.	Tuczapy Kolonia	-	Stanowisko archeologiczne (3)	
43.	Wolica Brzozowa	-	Figura MB Niep. Pocz., kam.	pocz. XX
44.	Wolica Brzozowa	-	Stanowisko archeologiczne (24)	
45.	Wolica Śniatycka	-	Szkoła drewniana	ok.1906
46.	Wolica Śniatycka	-	Dom nr 17, drewniany	1915
47.	Wolica Śniatycka	-	Stanowisko archeologiczne (1)	
48.	Zubowice	-	Krzyż kamienny	pocz. XX
49.	Zubowice	-	Cmentarz grzebalny, parafialny, czynny	XIX
50.	Zubowice	-	Cmentarz grzebalny, prawosławny nieczynny	XIX
51.	Zubowice	-	Stanowisko archeologiczne (34)	
52.	Zubowice Kolonia	-	Stanowisko archeologiczne (5)	
53.	Tomaszówka	-	Stanowisko archeologiczne (19)	
54.	Dub	-	Stanowisko archeologiczne (26)	

2.4.4. Cmentarze Zabytkowe

MIEJSCOWOŚĆ DUB

Cmentarz przykościelny dawniej także grzebalny (nieczynny) zespół wpisany do rejestru zabytków Nr A/I 63/657 z 1972 roku.

Cmentarz położony jest w południowej części wsi, przy drodze do Kotlic, wokół kościoła.

Parafię rzymskokatolicką w Dubie erygowano w 1544 roku. Kolejne kościoły drewniane, powstawały w latach 1543, 1626, 1667-1670. Obecny wybudowany lub odbudowany w 1778 roku.

Cmentarz grzebalny wokół kościoła istnieje już od połowy XVII wieku z prawdopodobieństwem, że był już w połowie XVI wieku. Jako grzebalny funkcjonował do założenia nowego cmentarza za wsią. w połowie XIX wieku. Od tego czasu przy kościele grzebano jedynie księży i osoby zasłużone dla parafii. Układ cmentarza w obecnych granicach ma kształt trapezu o powierzchni 0,16 ha. Centralne miejsce zajmuje kościół. W południowo zachodnim narożniku znaj-

duje się dzwonnica drewniana, współczesna kościołowi. Nagrobki zlokalizowano przy zachodniej granicy. Dawniej cmentarzem grzebalnym był prawdopodobnie teren obecnej plebani.

Obecnie ogrodzenie cmentarza od front - pełny mur otynkowany z gzymsem. Słupy z gzymsem i kulami. Z pozostałych stron metalowe przęsła przy murowanych słupkach. Bramka trójdzielna na osi kościoła.

MIEJSCOWOŚĆ DUB

Cmentarz rzymskokatolicki (czynny)

Wpisany do rejestru zabytków Nr A/325 z 1986 roku

Położenie cmentarza 1100 m na północ od kościoła w Dubie, przy drodze do Kotlic poza zabudową.

Cmentarz grzebalny założony został jako kontynuacja cmentarza przy kościele, na początku XIX wieku. Najstarszy zachowany nagrobek z czytelną inskrypcją pochodzi z 1837 roku. Cmentarz ma kształt trójkąta prostokątnego o powierzchni 4,4 ha. Od głównej bramy w kierunku północnym prowadzi aleja. Na jej zakończeniu stoi neogotycka kaplica grobowa murowana z 1910 roku. Za kaplicą znajduje się najstarsza część cmentarza. W części najstarszej układ nieuporządkowany, w nowej - groby w rzędach równoległych do alejek, kierowane na wschód i zachód, Drzewostan zachował się jedynie w najstarszej północnej części cmentarza. Rosną tu: lipy, jesiony, klony, kasztanowce oraz drzewo owocowe.

MIEJSCOWOŚĆ KOMARÓW-OSADA

Cmentarz przykościelny, dawniej także grzebalny, nieczynny.

Wpisany do rejestru zabytków Nr A/229 z 1984 roku (wpisem objęty kościół, nagrobek i drzewostan).

Cmentarz położony jest w centrum osady, przy drodze do Tyszowiec, wokół kościoła. Od XVIII wieku istniał w Komarowie kościół rzymsko-katolicki, należący do parafii w Łabuniach. Samodzielną parafię erygowano dopiero na początku wieku XX. Pierwszą kaplicę wzniesiono w

1750 r. Wkrótce zastąpiono ją nowym drewnianym kościołem (1765r.). W jego miejscu, w latach 1908-1911, wybudowano neogotycki kościół murowany.

Cmentarz grzebalny wokół kościoła mógł zatem funkcjonować od połowy XVIII wieku. W początkach XIX wieku założono w Komarowie nowy cmentarz grzebalny, zlokalizowany 50 m na południowy wschód od kościoła.

Cmentarz ma kształt wydłużonego sześcioboku o powierzchni około 0,4 ha, centralne miejsce zajmuje kościół. Cmentarz w obecnych granicach pochodzi prawdopodobnie z okresu budowy kościoła. Nagrobek znajduje się w północno-zachodnim narożniku. Istniejący drzewostan rośnie na obrzeżu cmentarza i pochodzi prawdopodobnie z okresu budowy kościoła. Są to: lipy, jesiony, klony, świerki.

MIEJSCOWOŚĆ KOMARÓW - OSADA

Cmentarz rzymsko-katolicki czynny.

Wpisany do rejestru zabytków Nr A/459 z 1988r.

Cmentarz położony jest w odległości ok. 50 m na południowy wschód od kościoła, na wyniesieniu terenowym. Cmentarz założony został jako kontynuacja cmentarza przy kościele prawdopodobnie w początkach XIX wieku. Najstarszy zachowany nagrobek z czytelną inskrypcją pochodzi z 1855r. Cmentarz zlokalizowany jest na dwóch wzgórzach. Między nimi, w wąwozie biegnie główna alejka.

Cmentarz ma kształt wydłużonego wieloboku o powierzchni 2,06 ha i podzielony jest na kwartały różnej wielkości i kształtu. Groby znajdują się w rzędach i kierowane są w stronę głównej alejki. Na cmentarzu zachowało się około 80 kamiennych nagrobków sprzed 1945r.

Wyróżnione mogiły: żołnierzy poległych podczas I wojny światowej, żołnierzy poległych w wojnie 1920r. i żołnierzy z różnych jednostek poległych 1 1939r.

Główny drzewostan stanowią topole, klon, jesion, świerk, lipy, modrzew, dąb oraz krzewy.

MIEJSCOWOŚĆ KOMARÓW DOLNY

Cmentarz żydowski, nieczynny – ujęty w ewidencji zabytków

Cmentarz położony jest na zachodnim krańcu wsi, po południowej stronie drogi z Łabuń do Tyszowiec, poza zabudową. Cmentarz założony został w 1 połowie XVII wieku, użytkowany do 1942 r. Zniszczony przez hitlerowców w czasie II wojny światowej.

Odnowiony w 1988 r. Układ przestrzenny – nieregularny sześciobok o powierzchni 0,96 ha. Pierwotny podział na kwatery nieczytelny. Drzewostan stanowią kilkuletnie drzewka parkowe.

MIEJSCOWOŚĆ ZUBOWICE

Cmentarz przykościelny z drzewostanem.

Wpisany do rejestru zabytków Nr a/43 (wpisem objęty kościół parafialny drewniany, dzwonnica drewniana)

Cmentarz położony jest w centrum wsi, 300m na południowy zachód od kościoła (dawna cerkiew) przy skrzyżowaniu drogi z Wolicy Śniatyckiej z drogą Komarów – Tyszowce.

Pierwsza wzmianka o cerkwi w Zubowicach pochodzi z 1472 r. Początkowo była to cerkiew prawosławna, w latach 1596-1875 greckokatolicka, od 1875 r. do I wojny światowej ponownie prawosławna. W 1918 r. przejęta przez rzymsko-katolików, od 1938 r. utworzona parafia. Ostatnia istniejąca do dziś świątynia wybudowana została w 1777 roku. Pierwsze cmentarze grzebalne lokalne były w sąsiedztwie cerkwi. Po utworzeniu parafii prawosławnej wytyczono nowy teren pod cmentarz, który był użytkowany do II wojny światowej. Najstarszy zachowany nagrobek z czytelna inskrypcją pochodzi z 1893 r.

Układ przestrzenny – czworobok o powierzchni 0,2 ha, bez podziału na kwatery. Brak drzewostanu.

MIEJSCOWOŚĆ ŚNIATYCZE

Cmentarz przykościelny dawniej przycerkiewny a także grzebalny, nieczynny (w ewidencji zabytków ujęto: kościół parafialny drewniany, plebanię murowaną, cmentarz przykościelny).

Cmentarz położony jest w centrum wsi, przy drodze biegnącej przez wieś, wokół kościoła (dawna cerkiew).

Pierwsza wzmianka o cerkwi w Śniatyczach pochodzi z 1564 r. Początkowo była to cerkiew prawosławna, w latach 1596-1875 grekokatolicka, od 1875 r. do I wojny światowej ponownie prawosławna, zaś w 1918 r. przejęta przez parafię rzymskokatolicką. Ostatnia istniejąca do dziś świątynia drewniana, wybudowana została w 1836 r.

Cmentarz grzebalny przy cerkwi początkami może sięgać nawet XVI wieku. Brak jednak na to dowodów. Najstarszy zachowany nagrobek z czytelną inskrypcją pochodzi z 1834 r. Cmentarz stanowi czworobok o powierzchni 0,36 ha. Centralne miejsce zajmuje kościół (dawna cerkiew), w południowo-zachodnim narożniku murowany budynek parafialny, a w południowo-wschodnim - wydzielona kwatery grobowa. Na obrzeżu cmentarza rośnie kilka lip i klonów oraz szpaler grabowy.

MIEJSCOWOŚĆ ŚNIATYCZE

Cmentarz prawosławny, nieczynny (ujęty w ewidencji zabytków).

Cmentarz zlokalizowany jest w odległości około 300 m na północ od kościoła, przy drodze do Kadłubisk poza zabudową. Cmentarz grzebalny założony został jako kontynuacja cmentarza przy cerkwi, prawdopodobnie dla prawosławnych po 1875 r. Użytkowany był do II wojny światowej.

Układ przestrzenny stanowi wydłużony czworobok o powierzchni około 0,72 ha, bez podziału na kwatery. Część zachodnia wolna od pochówków. Starodrzewu nie ma. Teren pokryty krzewami tarniny i bzu.

MIEJSCOWOŚĆ ZUBOWICE

Cmentarz rzymskokatolicki, czynny (ujęty w ewidencji zabytków).

Cmentarz położony jest w odległości około 200 m na południe od kościoła (dawna cerkiew), w centrum wsi przy drodze do Tyszowic. Cmentarz grzebalny założony został około 1920 r. dla rzymskokatolików.

Układ przestrzenny stanowi sześciokąt, zbliżony kształtem do połowy trapezu, o powierzchni 0,9 ha, podzielony na kwartały. Głównymi elementami rozplanowania cmentarza są dwie równoległe do siebie alejki, biegnące od bram. We wschodniej części cmentarza grobowiec wydzielony zadrzewieniem. Groby w rządach kierowane w stronę alejek. Na obrzeżu cmentarza rośnie szpaler lipowo-grabowy, przy głównych alejkach szpalery grabowo-klonowe.

2.4.5. Archeologia

Stanowiska archeologiczne określone z badań AZP na terenie gminy Komarów-Osada:

Miejscowość	Nr stanowisk w miejscowości
Księżostany	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
Huta Komarowska	1, 2
Stanowiska te w przeważającej większości stanowią pradzieje nieokreślone.	

Miejscowość	Nr stanowisk w miejscowości
Dub	10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 1, 2, 3,4,5,6,7,8,9, 10
Tomaszówka	6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19
Kadłubiska	20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 1
Dub	10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,20,21,22,23,24,25,26, 1,2, 3,4,5,6,7,8,9, 10
Tomaszówka	6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18, 19
Kadłubiska	20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 1
Stanowiska pochodzą z epoki neolitu, epoki brązu, epoki żelaza, wczesnego średniowiecza i średniowiecza.	

Miejscowość	Nr stanowisk w miejscowości
Ruszczyzna	1,3,4,5,6,7
Antoniówka	1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10, 11,12, 13,
Śniatycze	1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,20, 12, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37

Komarów	38,39,40,41,42,43,44 1,2,3,4,5,6,7, 8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32
Komarów Wieś	1,2,3,4,5
Krzywystok	1,2
Wolica Brzozowa	2, 3, 4, 5, 6
Wolica Brzozowa	1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 37, 18
Kadłubiska	2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13, 14,15,16, 17, 18, 19

Zubowice	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
Swaryczów	1
Perespa	2,3,4,5,6,7,8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,20,21, 22, 23, 24
Kolonia Tuczapy	1,2,3,4,5,6,7,8
Swaryczów	11, 1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10
Tomaszówka	1,2,3,4,5
Kraczew	1,2,3,4,5,6,7, 8,9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19,20, 21
Największa ilość stanowisk posiada pochodzenie pradziejowe nieokreślone	

2.4.5a. Archeologia na obszarze zmiany nr 1 studium

Miejscowość	Nr stanowisk
Antoniówka	17/126, 18/128, 20/131 z obszaru AZP nr 90-90
Huta Komarowska	32/52 z obszaru AZP nr 89-90

2.4.6. Wnioski i wytyczne konserwatorskie

Na terenie gminy Komarów-Osada znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, które podlegają prawnej ochronie konserwatorskiej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury (tekst jednolity ustawy Dz. U. Nr. 98 z 1999 r. poz. 1150). Wszelkie zamierzenia realizacyjne dotyczące tych obiektów wymagają zatwierdzenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego nr 73, z dnia 15 grudnia 2000 roku.

Na terenie gminy Komarów-Osada znajdują się także obiekty historyczne i stanowiska archeologiczne umieszczone w ewidencji konserwatorskiej. Postulowana ochrona tych obiektów zapisami planu. Prace inwestycyjne dotyczące tych obiektów i stanowisk archeologicznych wymagają uzyskania opinii konserwatorskiej, a wykonywanie prac ziemnych w obszarze stanowisk archeologicznych należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym. W uzasadnionych przypadkach może zaistnieć konieczność wykonania badań wyprzedzających.

- Obowiązuje zakaz obudowywania historycznych obiektów budynkami gospodarczymi dyszharmonizującymi.
- Zaleca się zachowanie i ochronę figur, kapliczek oraz krzyży przydrożnych z towarzyszącym im drzewostanem.
- Obowiązuje ochrona zieleni (cmentarze, aleje, szpalery, starodrzew).
- Ochronie podlegają cmentarze z zachowanymi nagrobkami historycznymi, układem alejek i drzewostanem.
- Zaleca się, aby nowoprojektowane budownictwo nawiązywało skalą zabudowy oraz bryłą do lokalnych tradycji i regionalnych form architektury, z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych.
- W przypadku obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków (oprócz zabudowy mieszkaniowo - gospodarczej) przed ich rozbiórką należy wykonać inwentaryzację i złożyć do archiwum w K. Z.

2.5. Strefa społeczno - gospodarcza.

2.5.1. Struktura demograficzna.

W porównaniu z gminami powiatu zamojskiego gmina Komarów-Osada pod względem liczby mieszkańców plasuje się na dziewiątym miejscu z ogólnej liczby 12 gmin powiatu. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 46 osób/km², oznacza to, że jest jedną ze średnio zaludnionych gmin województwa lubelskiego.

Ludność gminy w latach 1999 - 2000.

Lata	1999	2000
Komarów-Osada	5677	5631

Przyrost naturalny i saldo migracji.

Gmina	Gęstość zaludnienia os/ km ²		Przyrost naturalny		Saldo migracji	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Komarów-Osada	46,2	46	- 2,9	- 5,72	- 8,4	-

Zmiany w liczbie ludności spowodowane były ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracyjnym. Tendencja odpływowa ludności wiejskiej jest typowa dla regionu i utrzymuje się choć zauważalne jest ograniczenie tego procesu. Ograniczenie to wynika przede

wszystkim z bardzo trudnej sytuacji gospodarczej całego regionu i załamaniem się rynku pracy,

Teren gminy charakteryzuje się dobrymi warunkami glebowo - rolnymi, sprzyjającymi wytwarzaniu się skupionych usługowo - produkcyjnych osad o niewielkim zaludnieniu.

Struktura ludności według płci na tle gmin sąsiadujących.

Gmina	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni %	Kobiety	Kobiety na 100 mężczyzn
Komarów	5631	2796	2835	49,7	50,3	101
Osada						
Łabunie	6436	3136	3300	48,7	51,3	105
Miączyn	6629	3246	3383	49,0	51,0	104
Sitno	6818	3402	3416	49,9	50,1	100

Podział ludności ze względu na zdolność produkcyjną (2000r.)

Przedprodukcyjnym osób	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym	Nieprodukcyjnym na 100 w wieku produkcyjnym
1441	2941	1249	91

2.5.2. Struktura zatrudnienia.

Ponad 75% zawodowo czynnych mieszkańców gminy znajduje zatrudnienie w rolnictwie. Udział ten w ostatnich latach wzrasta w związku z powrotem do pracy na roli ludności dotychczas dwuzawodowej. W okresie przed 1990 rokiem ponad 50% gospodarstw miało charakter wielozawodowy, a ponad 40% osób zawodowo czynnych pracowało poza swoim gospodarstwem. Obecnie podstawowym miejscem pracy ludności są indywidualne gospodarstwa chłopskie. Pozarolniczy rynek pracy na obszarze gminy jest bardzo ubogi. Spośród 204 podmiotów gospodarczych (2000 r.) przeważały handel i usługi.

Funkcjonują tu głównie niewielkie firmy będące własnością osób fizycznych, które zatrudniają niewielką liczbę pracowników,

Natomiast znaczna liczba zawodowo czynnej ludności związana jest z rynkiem pracy pobliskich ośrodków miejskich.

Na obszarze gminy funkcjonuje (wg spisu rolnego z 1996r) 1227 indywidualnych gospodarstw rolnych. Średnia pow. gospodarstwa wynosi 9,05 ha. Na terenie gminy przeważają gospodarstwa o pow. powyżej 5 ha. Stanowią one łącznie ponad 92% ogólnej liczby gospodarstw. Gospodarstwa o pow. do 5ha stanowią 10,6%, zaś do 1 ha 1,4% ogólnej liczby gospodarstw.

Sektor uspołeczniony stanowią grunty Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa O/Lublin, które są obecnie dzierżawione przez osobę prywatną.

Struktura użytkowania gruntów rolnych wg rodzajów użytkowników (2000r.):

- gospodarstwa indywidualne: 95,40%
- SKR: 0,01%
- PFZ,AWRSP: 3,50%
- inne: 1,09%

2.5.3. Bezrobocie.

Przemiany strukturalne i gospodarcze ośrodków miejskich oraz spowodowane przez nie załamanie się dotychczasowych rynków pracy jest przyczyną wystąpienia w gminie bezrobocia o znacznej skali.

Struktura bezrobotnych według płci (2000r.)

Gmina	Ogółem	Ogółem		M	K
		M	K		
Komarów-Osada	422	183	239	43,4%	56,6%

Struktura bezrobotnych według wieku (1999r.) - PUP Zamość

Wiek					Ogółem
18-24	25-34	35-44	45-54	55 i więcej	
175	130	62	27	5	399
43,9%	32,6%	15,5%	6,8%	1,2%	100%

Struktura bezrobotnych według wykształcenia (1999r.)

Wykształcenie	Komarów-Osada
podstawowe	110
zasadnicze zawodowe	194
średnie ogólne	20
średnie zawodowe	73
wyższe	2
ogółem	399

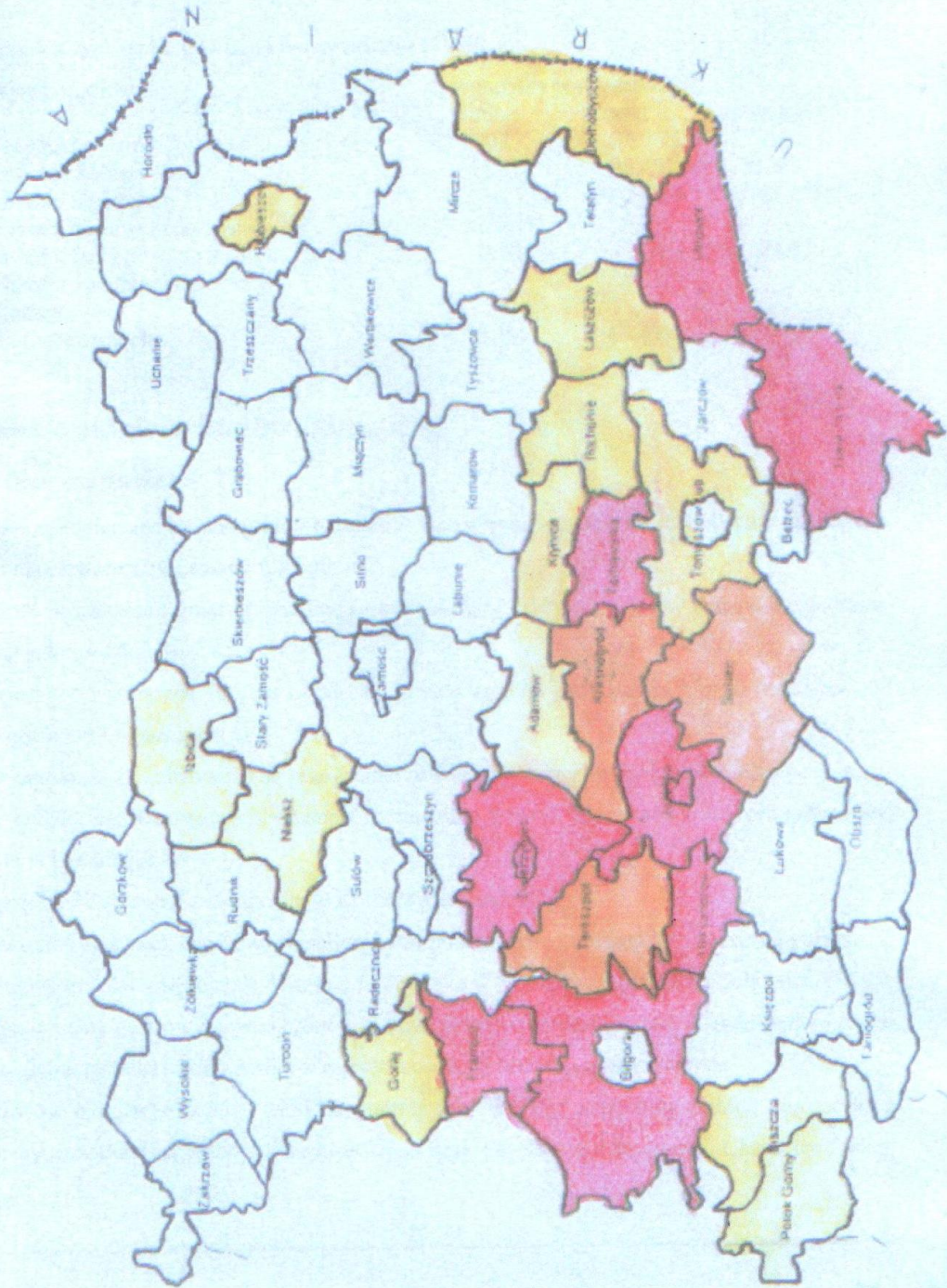
Region Zamojski

BEZROBOTNI
1998 wg wskaźnika
bezrobocia w wieku
produkcyjnym

LEGENDA:
Stopa bezrobocia
(%)

4,1 – 10,0
10,1 – 12,0
12,1 – 14,0
>14,1

Region – 13,0
Gm. Aleksandrów
– 13,1

Wzrost bezrobotnych w latach 1999- 2000 - (Urząd Statystyczny w Zamościu)

Lata	1999	-411
	2000	- 422

Ilość bezrobotnych na tle powiatu i województwa (1999r.)

Lp. Wyszczególnienie	Jednostka porównawcza		
	Gmina	Powiat	Województwo
1. bezrobotni ogółem	411	-	-
2. bezrobotne kobiety	43,3%	48,4%	51,8%
3. bezrobotni mężczyźni	56,7 %	51,6%	48,2%
4. bezrobotni z prawem do zasiłku	75,4%	-	-
5. bezrobotni bez prawa do zasiłku	72%	75,4%	81,5%
6. bezrobotni zwolnieni z przyczyn zakł.prac			
7. Stopa bezrobocia	13,1%	13,6%	11,4%

2.6 Sieć osadnicza i mieszkalnictwo.

2.6.1. Sieć osadnicza.

Sieć osadnicza na terenie gminy Komarów-Osada była i częściowo jest obecnie charakterystyczna dla obszaru tzw. „ściany wschodniej”.

Większość powierzchni gminy to średnie obszarowo gospodarstwa rolne w zabudowie zagrodowej oraz jednorodzinnej.

Sektor usługowy stanowią 103 placówki handlowe w tym 63 prowadzące handel detaliczny, 34 handel obwoźny i 6 hurtowy.

Punkty handlowe zlokalizowane są przeważnie w budynkach prywatnych (niewielka pow. użytkowa), budynkach stanowiących własność komunalną gminy, budynkach będących własnością GS SCH w likwidacji.

Najwięcej bo 17 sklepów znajduje się w Komarowie-Osadzie.

Istniejąca sieć placówek handlowych zabezpiecza podstawowe potrzeby mieszkańców gminy.

W gminie Komarów znajdują się dwa składy opałowe w Komarowie Dolnym i Zubowice

Wieś. W zakresie usług gastronomicznych teren gminy obsługiwany jest przez placówki małej gastronomii o charakterze kawiarni, piwiarni mieszczące się w budynkach prywatnych.

Miejscowość Komarów-Osada - ośrodek gminny ma charakter zabudowy małego miasteczka z przeważającą zabudową jedno - i wielorodzinną oraz ośrodkiem usługowym. Charakter funkcji

ośrodka jest zróżnicowany od funkcji podstawowej do ponadpodstawowej.

W rozwiązaniach planistycznych preferuje się opracowywanie planów miejscowych dla miejscowości Komarów-Osada w skali większego uszczegółowienia, tj. 1:5 000 -1:1 000.

2.6.2. Mieszkalnictwo.

Z danych Powszechnego Spisu Rolnego w 1996 roku wynika, że przeciętnie na gospodarstwo domowe przypada 3,9 osoby. W 1996r. liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego wynosiła 5287 osób, co stanowi ok. 91% ogółu ludności gminy. Liczba gospodarstw 1227.

Na terenie gminy dominuje budownictwo zagrodowe, skoncentrowane przy głównych szlakach komunikacyjnych.

Większość z nich to budynki murowane. W ostatnich latach poprawiło się wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną.

Powstałe w latach 80-tych duże, często dwukondygnacyjne budynki są obecnie tylko częściowo wykorzystane.

Na terenie gminy Komarów-Osada potrzeby mieszkaniowe są duże. Poprawić sytuację może modernizacja lokali już istniejących oraz budowa nowych domów.

Budynki mieszkalne zabudowy zagrodowej występują przeważnie na terenach typowo wiejskich jednostek osiedleńczych. W bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów istnieje zabudowa uzupełniająca zagrody wiejskiej tzw. bud. składowe, hodowlane i gospodarcze. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna występuje zasadniczo w miejscowości gminnej. Na pozostałym obszarze gminy spotyka się sporadycznie pojedyncze budynki jednorodzinne w ciągu zabudowy zagrodowej.

2.6.3. Oświata i wychowanie.

W wyniku wprowadzonej reformy oświaty w systemie funkcjonowania edukacji nastąpiły fundamentalne zmiany. Wychowanie przedszkolne oraz kształcenie na poziomie szkolnictwa podstawowego oraz gimnazjów należy do zadań własnych samorządów gminnych. Kondycja finansowa tych samorządów wpływa na ilość utrzymywanych szkół, stanów technicznych Obiektów szkolnych oraz standardów nauczania.

Na terenie gminy funkcjonują:

4 szkoły podstawowe sześcioklasowe :

miejsowości: Dub, Śniatycze, Wolica Śniatycka, Janówka
szkoła podstawowa i gimnazjum: w m. Komarów-Osada
zespół szkół podstawowo - gimnazjalnych w Zubowicach

Do szkół dysponujących 56 pomieszczeniami do nauczania, uczęszcza 782 dzieci i zatrudnionych jest 55 nauczycieli.

Stan techniczny obiektów szkolnych na terenie gminy oraz bazy lokalowej jak i poziom wyposażenia jest różny.

Szkoła w Komarowie-Osada wyposażona jest w halę sportową oraz pracownię komputerową. Szkoły w miejscowościach: Śniatycze, Dub, Zubowice posiadają zastępcze sale gimnastyczne. W większości szkół, poza szkołą w Wolicy Śniatyckiej warunki sanitarno - higieniczne są dobre, sanitariaty znajdują się wewnątrz budynków szkolnych. Budynki szkolne to przeważnie budynki murowane za wyjątkiem szkoły w Wolicy Śniatyckiej mieszczącej się w trzech budynkach drewnianych w bardzo złym stanie technicznym z ubikacją na zewnątrz.

Na obszarze gminy nie funkcjonuje obecnie żadna placówka przedszkolna. Przy szkołach podstawowych działają klasy "0", do których uczęszczają dzieci 6-letnie. Brak placówki przedszkolnej w gminie obniża poziom startu dzieci w stosunku do dzieci miejskich.

2.6.4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

Na terenie gminy w lecznictwie otwartym z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, świadczy usługi Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Komarowie-Osadle. Opieką objętych jest ok. 5000 osób.

Lp. Obsada	Jednostka porównawcza		
	Gmina	Województwo	Polska
1. Lekarzy	3	4710	81033
2. Stomatologów	1	976	15357
3. Ośrodków zdrowia	1	261	3205
4. Aptek	2	574	7484

Usługi na terenie gminy świadczą również: prywatny gabinet lekarski i gabinet stomatologiczny. Na terenie gminy funkcjonuje Wiejski Dom Rolnika, pomocny dla osób samotnych, pozbawionych mieszkania. W roku 2000 przebywało w nim 8 osób.

Zadania w zakresie pomocy społecznej przy Urzędzie Gminy w Komarowie-Osadzie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Udziela on pomocy w formie świadczeń pieniężnych, rzeczowych i usługowych rodzinom i osobom o ciężkich warunkach materialnych. Wskaźniki obsługi mieszkańców przez pracowników służby zdrowia są zbliżone do analogicznych w obszarach wiejskich w regionie. Na medyczną obsługę ludności obszaru ma niewątpliwie wpływ łatwa dostępność do usług medycznych znajdujących się w pobliskim Zamościu.

2.6.5. Kultura.

Działalność kulturalną na terenie gminy prowadzą:

- Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Komarowie-Osadzie, w skład którego wchodzi:
  - Biblioteka Publiczna w Komarowie i filia w Zubowicach
  - Dom Kultury oraz Sekcje Kultury Fizycznej

Przy SOKiS w Komarowie pod patronatem Wójta Gminy działa Ludowy Zespół Sportowy "Legion Komarów" rekrutujący się z tutejszej młodzieży.

W gminie odbywa się wiele imprez, które weszły na stałe do kalendarza kulturalnego gminy. Do głównych należą:

- obchody rocznicy 3-go Maja
- obchody kolejnych rocznic bitwy pod Komarowem
- Święto 11 listopada
- przeglądy Zespołów Kolędniczych, dożynki gminne

W gminie istnieją gminne biblioteki publiczne oraz ich filie:

- Gminna Biblioteka Publiczna - mieści się w budynku Szkoły Podstawowej w Komarowie-Osadzie
- Filia Gminnej Biblioteki Publicznej w Zubowicach (czynna w okresie letnim)

W zbiorach biblioteki znajduje się około 14,2 woluminów, z których korzysta ok. 600 czytelników. W porównaniu do lat ubiegłych, nastąpił spadek aktywności czytelniczej. Na obszarze gminy działalność kulturalną oświatową i rozrywkową organizują kluby i Ochotnicza Straż Pożarna, funkcjonujące w remizach i remizo świetlicach.

W większości stanowią one budynki parterowe w dobrym i średnim stanie technicznym. Remizy OSP znajdują się w miejscowościach: Janówka, Ruszczyzna, Antoniówka, Śniatycze, Kadłubiska, Tomaszówka, Dub, Swaryczów, Zubowice, Kraczew, Wolica Brzozowa. Przy OSP działają także Koła Gospodyń Wiejskich, twórcy ludowi (malarstwo, haft, rzeźbiarstwo) oraz ludowe zespoły śpiewacze. Okazjonalne imprezy religijne i patriotyczne uświetnia orkiestra dęta działająca przy OSP w Śniatyczach.

Usługi kultu na terenie gminy w obrządku rzymsko - katolickim realizują parafie i obiekty sakralne z zabudową towarzyszącą plebaniami. Wiele z obiektów kultury posiada walory zabytkowe.

1. Dub - kościół parafialny drewniany z 1778r.- wpisany do rejestru zabytków.
2. Komarów-Osada - kościół parafialny murowany z 1908r.- wpisany do rejestru zabytków.
3. Zubowice - kościół parafialny (d.cerkiew gr.-kat.) drewniany z 1777r,- wpisany do rejestru zabytków.
4. Śniatycze - kościół parafialny (d.cerkiew gr.-kat.) drewniany z 1838 r - ujęty w ewidencji zabytków

2.6.6. Usługi pocztowo - telekomunikacyjne.

Usługi te na obszarze gminy świadczy Urząd Pocztowo - Telekomunikacyjny mieszczący się w miejscowości: Komarów-Osada.

Podstawowy wskaźnik charakteryzujący stopień obsługi ludności w usługi pocztowo - telekomunikacyjne jest niski w porównaniu do pozostałych gmin regionu. Gmina Komarów-Osada posiada automatyczną centralę telefoniczną o 500 przyłączach telefonicznych. Dotychczas wykonano I i V etap z przewidywanych VI dotyczących telefonizacji gminy. Rozpoczęto również prace przy realizacji II etapu z przewidywaną lokalizacją przekaźnika w Komarowie-Osada.

Prace zostały przerwane ze względu na trudności w ustaleniach pomiędzy firmami telekomunikacyjnymi.

Z danych pochodzących od dostawców usług telefonii komórkowej wynika, że obszar gminy posiada bardzo dobre pokrycie zarówno przez sieć Plus GSM, Era GSM jak i dostawcę Idea Centertel.

2.6.7. Sport i rekreacja.

W ośrodku gminnym działa Sekcja Kultury Fizycznej wchodząca w skład Samorządowego Ośrodka Kultury i Sportu w Komarowie-Osadzie. Sekcja ta rozgrywa szereg spotkań regionalnych i ponad regionalnych w piłce nożnej.

Urządzone tereny sportowe w postaci boisk przyszkolnych znajdują się przy szkołach podstawowych i gimnazjach.

Na obszarze gminy nie występują właściwie zorganizowane ośrodki i tereny rekreacyjno - wypoczynkowe.

W planach budowa stadionu sportowego oraz sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Podstawowo - Gimnazjalnych w Zubowicach.

Atrakcyjność terenów pod względem występowania łąk i łęgów oraz stawów rybnych sprzyja działalność kół łowieckich i wędkarskich. Wymienione warunki i walory środowiskowe sprzyjają perspektywicznym organizowaniem urządzonych ośrodków wypoczynkowo - rekreacyjnych.

2.6.8. Turystyka.

Na obszarze gminy Komarów-Osada istnieją predyspozycje do organizowania i rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku. Walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjają organizowaniu turystyki i agroturystyki.

Gospodarstwa mogłyby specjalizować się w obsłudze turystów zapewniając wypoczynek czynny, jeździectwo, wędkarstwo.

Ogólnie obszar charakteryzuje się czystym niezdewastowanym środowiskiem oraz licznymi miejscami sprzyjającymi aktywnym formom wypoczynku całorocznego.

Istnieje tu wiele terenów oaz obiektów, gdzie po ich urządzeniu, adaptacji i budowie można organizować ośrodki wczasowe, kolonijne i rekreacyjno - wypoczynkowe. Tereny sąsiadujące z istniejącymi stawami, partiami lasów sprzyjają organizowaniu pól kempingowych, namiotowych i biwaków. Dodatkową atrakcyjnością terenów gminy są obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków bądź zaewidencjonowane, głównie należą do nich: cztery zabytkowe kościoły w Komarowie-Osadzie, Dubie, Zubowicach i Śniatyczach.

2.6.9. Usługi komercyjne.

Znaczącą rolę dla funkcjonowania gminy mają istniejące oraz ich rozwój usługi o charakterze komercyjnym: bytowym, handlowym, gastronomicznym, rzemieślniczym i innym. Największy ich rozwój występuje w miejscowości Komarów-Osada, a reprezentowany jest przez handel i placówki małej gastronomii. Sieć placówek handlowych na terenie gminy stanowiło w 1999 r. 93 jednostek, w tym: 53 -handel detaliczny, 31-handel obwoźny i 5 hurtowni. Punkty handlowe zlokalizowane są przeważnie w budynkach prywatnych. Usługi gastronomiczne na terenie gminy to małe placówki mieszczące się w budynkach prywatnych.

Dziedzina ta jest bardzo słabo rozwinięta. Na terenie gminy dotychczas nie prowadzono usług agroturystycznych, do 2000 r. tylko jeden podmiot prowadził usługi z zakresu bazy noclegowej.

Z pozostałych usług na terenie gminy funkcjonują: 3 zakłady fryzjerskie, 1 naprawy sprzętu RTV oraz drobne zakłady stolarskie, budowlane, młynarskie, piekarnicze itp.

Na terenie gminy funkcjonuje 197 podmiotów gospodarczych (2000 r.)

Lp.	Rodzaj działalności gospodarczej	Liczba podmiotów gospodarczych
1.	Przemysłowe	9
2.	Usługowe	48
3.	Budowlane	26
4.	Transportowe	7
5.	Handel	103
6.	Gastronomia	1
7.	Inne	10
8.	Ogółem	204

Struktura zatrudnienia w poszczególnych formach działalności.

Miejsce zatrudnienia	Ilość osób zatrudnionych
Przemysł, Budownictwo	2
Usługi rynkowe	86
Usługi nierynkowe	145
Ogółem	241

Do podstawowych usług komercyjnych funkcjonujących na terenie gminy należy zaliczyć:

- usługi handlowe
- usługi budowlane
- usługi przemysłowe
- usługi transportowe
- usługi gastronomiczne

Najszybszy rozwój placówek usługowych obserwuje się w ośrodku gminnym, gdzie najliczniej rozwijały się usługi związane z branżami: handlową, budowlaną, transportową i gastronomiczną. Dziedzina usług jest słabo rozwinięta, co wiąże się z zapotrzebowaniem i zbytem na rynku oraz zasobnością finansową mieszkańców.

Brak opłacalności produkcji rolnej, duża liczba mieszkańców gminy pozostających bez pracy spowodowała, że wiele rodzin z terenu gminy żyje na granicy ubóstwa.

2.6.10. Sfera finansowa.

□ Dochody:

Sytuacja finansowa gminy wynika z charakteru gospodarki, rodzaju i liczby podmiotów gospodarczych z dotychczasowego poziomu zagospodarowania gminy, a także aktywności samorządu. Struktura gospodarki wpływa na kształt sfery finansowej w skali lokalnej, możliwości zaspokajania potrzeb ludności gminy, działalności inwestycyjnej oraz polityki prowadzonej przez władze samorządowe.

Ogółem dochody gminy Komarów-Osada w 2000 r. wynosiły - 5.425 tys. zł. Poziom dochodów ogółem i ich dynamika w latach 1995 - 2000 ulegał wzrostowi. Drugą cechą budżetu gminy jest wysoki udział dochodów własnych w strukturze dochodów ogółem. Zwiększa on znacznie zasoby finansowe gminy, wzmacnia niezależność finansową władz samorządowych co korzystnie wpływa na formowanie i realizację strategicznych projektów rozwojowych.

Dochody	1996	1997	1998	1999	2000
Dochody ogółem	3.773	4.690	4.493	5.093	5.425
1. Dochody własne	695	1.093	1.040	1.623	1.111
2. Budżet państwa	403	466	553	480	418

3. Subwencja ogólna	1.839	2.217	2.326	2.893	840
4. Subwencja na cele oświatowe	1.293	1.830	2.213	2.283	2.239
5. Dotacje	697	652	553	577	634
4. Środki ze źródeł pozabudżetowych	138	342	31	–	65

Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 1996- 2000 w %.

Dochody (w tys.zł)	1996	1997	1998	1999	2000
Dochody ogółem	0,652	0,804	0,762	0,858	0,920

□ Wydatki

Analiza struktury wydatków budżetowych gminy Komarów-Osada' w latach 1996 - 2000, wykazuje, że udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem ulega ciągłym wahaniom. Cechą budżetu gminy jest to, iż w wydatkach ogółem wydatki bieżące stanowią znacznie większą część od wydatków majątkowych.

Struktura wydatków budżetowych gminy.

Wydatki (w tys. zł)	1996	1997	1998	1999	2000
Wydatki ogółem	3.669	5.622	4.255	4.689	5.148
1. Wydatki bieżące	2.686	3.694	4.106	4.374	4.788
2. Wydatki majątkowe	983	1.927	149	314	360

Struktura wydatków budżetowych gminy Komarów-Osada w przeliczeniu na jednego mieszkańca w %

Wydatki (w tys. zł.)	1996	1997	1998	1999	2000
Wydatki ogółem	0,634	0,963	0,721	0,790	0,880

2.7. Rolnictwo.

Rolnictwo jest podstawową dziedziną gospodarki gminy. Praca w rolnictwie jest podstawowym źródłem utrzymania dla 91 % mieszkańców gminy Komarów-Osada. Gmina posiada wysokie walory glebowe, agroklimatyczne, wodne i rzeźbę terenu stanowiące korzystne warunki do produkcji rolniczej. Powierzchnia użytków rolnych ogółem wynosi 12279,0 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego - 9,0 ha. Na terenie gminy funkcjonują 1227 indywidualne gospodarstwa rolne.

Procentowy udział gleb w klasach bonitacyjnych.

Lp. Klasa	Użytki zielone %	Grunty orne w %
1. II	1,8	18,2
2. III	16,44	61,7
3. IV	37,87	16,3
4. V	32,29	3
5. VI	11,6	0,8

Na terenie gminy przeważają gleby dobre, stwarzające warunki do uzyskania wysokich efektów w produkcji rolniczej. Dominują wartościowe gleby utworzone z utworów lessowych oraz rędziny. Występujące kompleksy glebowo-rolnicze to: pszenno bardzo dobry, pszenno dobry z minimalnym udziałem kompleksu pszenno żytniego. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy Komarów-Osada wynosi 87,1 punktów wg skali JUNG-Puławy.

Struktura użytkowania gruntów w obszarze gminy Komarów-Osada - stan na 31.12.2001 r.

Powierzchnia gruntów ogółem	Powierzchnia w ha	Procentowy udział %
Użytki rolne	11148,0	90,8
Lasy	840,8	6,8
Grunty pod wodami	142,0	1,2
Tereny komunikacyjne	28,2	0,2
Tereny osiedlowe	80,0	0,6
Nie użytki	40,0	0,3

Zagospodarowanie użytków rolnych w 1996 r.

Grunty rolne	Powierzchnia w ha	Procentowy udział %
Użytki rolne	11148,0	100,0
Grunty orne	8837,0	79,3
Sady	122,0	1,1
łąki i pastwiska trwałe	2189,0	19,6

Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych wg Spisu Rolnego w 1996 r.

Na terenie gminy Komarów-Osada istniało 1227 gospodarstw rolnych, w tym 109 gosp. (8,9%) -od 1 do 2 ha, 118 (9,6 % - od 2-3 ha, 224 (18,3%) - od 3 do 5 ha, 229 (18,7%) - od 5 do 7 ha, 238 (19,4%) od 7 do 10 ha, 193 (15,6%) - 10 do 15 ha, 116 (9,5%) powyżej 15 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 9,05 ha.

Z danych tych wynika że w gminie Komarów-Osada przeważają gospodarstwa o powierzchni powyżej 5 ha. Czynnikiem hamującym rozwój rolnictwa jest brak rynków zbytu i niskie ceny produktów rolnych. To powoduje, że gospodarstwa te są mało rentowne.

Aktualnie w gminie Komarów-Osada przeważa wielostronny kierunek produkcji rolnej z nastawieniem na towarową produkcję zbóż (zwłaszcza pszenicy) oraz buraka cukrowego. Powierzchnia zasiewów według rodzajów upraw w gminie Komarów-Osada w 2000 r.

Ogólna powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych łącznie z działkami, wynosi 7895 ha co stanowi 89,3% gruntów ornych. W strukturze zasiewów 72,6% ogólnej powierzchni zajmują zboża podstawowe z mieszankami, z czego 4060 ha przypada na pszenicę i 1530 ha na jęczmień, Dalszą pozycję w strukturze zasiewów zajmuje uprawa mieszanek zbożowych - 450 ha gruntów ornych (5,1%), których powierzchnia w ostatnich latach uległa zwiększeniu na korzyść uprawy zbóż. Pozostała część gruntów ornych przeznaczona jest pod uprawę buraków cukrowych, roślin pastewnych, warzyw i marginalnie roślin przemysłowych (mak, tytoń, len, soja, gorczyca, chmiel, buraki pastewne). Ponadto uprawiane są:

- warzywa gruntowe (zwłaszcza ogórki, pomidory, cebula, kapusta, kalafior)
- truskawki
- drzewa i krzewy owocowe:

jabłonie - 73,2 ha	agrest - 1.6 ha
grusze - 3,7 ha	porzeczka czarna - 8,0 ha
śliwy - 6,1 ha.	maliny - 3,2 ha
wiśnie - 24,4 ha	truskawki - 64,0 ha
pozostałe - 14,6 ha	pozostałe - 3,2 ha

Drugim głównym kierunkiem produkcji rolniczej w gminie Komarów-Osada jest produkcja zwierzęca. Dominuje w niej hodowla trzody chlewnej (22000 szt.) i bydła (1500 szt.). Ponadto hoduje się konie, owce i drób. W porównaniu do lat osiemdziesiątych obserwuje się wyraźny spa-

dek produkcji zwierzęcej.

Na terenie gminy znajduje się 6 gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej.

W miejscowości Dub znajdują się użytkowane stawy rybne.

Stopień zmechanizowania rolnictwa - 2000 rok.

Lp.	Rodzaj maszyny	Liczby
1.	Ciągniki	676
2.	Kombajny zbożowe	67
3.	Kombajny ziemniaczane	5
4.	Kombajny buraczane	53
5.	Przyczepy zbierające	27
6.	Samochody osobowe	378
7.	Samochody ciężarowe i ciężarowo – osobowe	56
8.	Samochody ciężarowe pow. 2t.	17
9.	Rozsiewacze nawozów	301

Gospodarcze zasoby budowlane- 2000 rok.

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia użytkowa w m ²
1.	Obory	87389
2.	Stajnie	300
3.	Chlewnie	8670
4.	Owczarnie	460
5.	Kurniki	8789
6.	Stodoły	115358
7.	Tunele	3896
8.	Szklarnie	1041

2.8. Zasoby naturalne.

2.8.1. Uwarunkowania leśne.

Obszar gminy Komarów-Osada charakteryzuje się łagodną rzeźbą terenu, posiada jedynie łagodne wzniesienia w kierunku zachodnio-wschodnim. Lasy zajmują 840,8 ha, co stanowi 7,0 % ogólnej powierzchni gminy. Zwarte kompleksy leśne występują na glebach słabszej jakości. W zwartych kompleksach leśnych przeważają dwa typy siedliskowe: bór mieszany świeży i las mieszany świeży, charakteryzujące się przewagą sosny (w części południowo-wschodniej). Występuje tu dąb, wiąz i buk. Bardziej zróżnicowany jest drzewostan mniejszych kompleksów leśnych i skupisk drzew nie stanowiących lasów, co spowodowane jest przede wszystkim wyższą bonitacją gruntów pod lasami

2.8.2. Uwarunkowania wodne.

Obszar gminy Komarów-Osada leży w dorzeczu rz. Bug, jedynie południowo - zachodni skrawek należy do zlewni rz. Wisły. Obszar gminy charakteryzuje mała gęstość sieci rzecznej oraz niewielka zasobność rzek. Obszar gminy częściowo jest zagrożony deficytem wód powierzchniowych. Brak jest dużych zbiorników retencyjnych i możliwości gromadzenia większej ilości wody.

Pod względem zasobności w wody podziemne gmina należy do obszarów średniozasobnych (50 -100 m³/d/km²). Warunki zaopatrzenia w wodę podziemną są na ogół korzystne. Zdarzają się również znaczne obniżenia poziomu wód. Wody stojące zajmują 1,5 km² gminy. Wody rzek są w znacznym stopniu zanieczyszczone, co jest spowodowane głównie chemizacją rolnictwa, zanieczyszczeniami bytowo - rolniczymi oraz drobnym przemysłem.

2.8.3. Uwarunkowania klimatyczne.

Klimat obszaru gminy cechuje duża liczba dni słonecznych w roku. Klimat na tym terenie ma charakter kontynentalny. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi +7,3 C°. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (+18,3 C°), a najchłodniejszym styczeń (-4,4 C°). W ciągu roku występuje 132 dni z temperaturą poniżej zera oraz 38 dni upalnych z temperaturą powyżej +25 C°. Średnia roczna suma opadów wynosi 618mm. Liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 120. Na obszarze gminy przeważają wiatry zachodnie. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3,9 m/s.

3. Komunikacja.

3.1. Komunikacja kolejowa.

Przez teren gminy Komarów-Osada nie przebiega żadna (zarówno normalnotorowa jak i wąskotorowa) linia kolejowa.

3.2. Komunikacja drogowa.

Sprawnie rozwinięty system układu komunikacji drogowej jest istotnym elementem prawidłowego funkcjonowania gminy. Przez teren gminy nie przebiega żadna droga krajowa. Gmina Komarów-Osada położona jest również poza ważnymi węzłami dróg powiatowych. Podstawowymi

elementami sieci drogowej gminy są drogi powiatowe i gminne. W celu usprawnienia prawidłowej komunikacji istnieje konieczność modernizacji istniejących dróg, która sprowadzałaby się do poprawy stanu technicznego nawierzchni, poszerzenia jezdni do 6 m, korekty łuków poziomych oraz rozbudowa skrzyżowań. Do poprawienia powiązań wewnątrz gminy oraz lepszego obsłużenia terenu gminy istnieje potrzeba utwardzenia dróg gminnych. . Dostępność komunikacyjna w gminie jest na dobrym poziomie. Przez obszar gminy przechodzą drogi powiatowe: 48209, 48211, 48212, 48230, 48338, 48339, 48340, 48341, 48342, 48343, 48344, 48345, 48346, 48563. Długość tych dróg razem wynosi 76,3 km, w tym 68 km posiada nawierzchnię asfaltową. Pozostałe elementy układu podstawowego i uzupełniającego to 33 odcinki dróg gminnych o łącznej długości 47 km, z czego 14 km stanowią drogi o nawierzchni utwardzonej.

4. System Infrastruktury technicznej i komunalnej.

4.1. Zaopatrzenie w wodę.

Długość sieci rozdzielczej wodociągowej na terenie gminy Komarów-Osada wynosi razem (1999 r.)-50,7km.

Sieci wodociągów wiejskich i zbiorowe zaopatrzenie w wodę na obszarze gminy przedstawia się następująco:

Lp.	Lokalizacja	zasoby dyspozycyjne m ³ / 24h	długość /km/	odbiorcy
1.	Komarów-Osada	2160	38,7	
	miejscowości			15
	gospodarstw			887
2.	Janówka	226,7	12,0	
	miejscowości			3

Ujęcie wody Komarów-Osada jest ujęciem nowym mało awaryjnym oddanym do użytku w 1991 r. Ujęcie Janówka jest to wodociąg 26-letni wykonany z rur azbestowych, którego okres

eksploatacji kończy się w 2004 r. Charakteryzuje go duża awaryjność i poważne trudności z ich usuwaniem z uwagi na zastosowane materiały. W perspektywie planowana jest budowa sieci wodociągowej w oparciu o odwiert wykonany w 1996 r. w m. Antoniówka. Z głównej sieci wodociągowej korzysta 64% ogółu gospodarstw i nieruchomości. Pozostałe 36% nadal korzysta z własnych studni kopanych i głębinowych.

4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

Na terenie gminy brak jest oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacji sanitarnej. Występują jedynie lokalne urządzenia w postaci suchych ustępów lub indywidualnych urządzeń sanitarnych z dołami gnilnymi. Ścieki te zanieczyszczają wody otwarte oraz podskórne. W miejscowości Komarów-Osada znajduje się nieczynna przemysłowa oczyszczalnia ścieków po byłej OSM Komarów. W koncepcji zagospodarowania przestrzennego przewidziano ją do wykorzystania na oczyszczalnię komunalną.

Ukształtowanie terenu umożliwia podłączenie tylko 9 miejscowości z koniecznością wykonania 15 przepompowni.

W celu poprawienia gospodarki ściekowej i stanu środowiska niezbędna jest budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej.

Zawartość zbiorników bezodpływowych wyważona jest wozami asenizacyjnymi wg indywidualnych umów zawieranych z jednostkami świadczącymi te usługi. Jest to sposób kłopotliwy i kosztowny.

4.3. Gospodarka odpadami.

Na terenie gminy Komarów-Osada brak jest wysypiska śmieci. Nieczystości stałe zbierane są do 6 kontenerów KP7, a następnie wywożone są na wysypisko śmieci w miejscowości Kłątwy gm. Tyszowce, na podstawie zawartej umowy na transport i utylizację z Przedsiębiorstwem Usług Komunalnych w Tyszowcach. Dla poprawy warunków sanitarnych i odbioru nieczystości stałych, chętni mieszkańcy gm. Komarów, mogą zawierać umowy z Miejskim Przedsiębiorstwem Gospodarki Komunalnej w Tomaszowie Lub. Zgodnie z tą umową MPGKiM w Tomaszowie Lub. zobowiązuje się do odbierania pojemników 110 l na śmieci które przekaże każdemu w użytkowanie. W ogólnym planie zagospodarowania przestrzennego gm. Komarów wyznaczone zostało miejsce na wykonanie gminnego wysypiska śmieci w m. Komarów Górny.

4.4. Elektroenergetyka.

W chwili obecnej wszystkie miejscowości na terenie gminy są zelektryfikowane. Potrzeby mieszkańców gminy pod względem zaopatrzenia w energię elektryczną są zaspokojone. Długość linii elektroenergetycznych niskiego napięcia wynosi ok. 136km, średniego ok. 89 km i wysokiego napięcia 4km. Na terenie gminy znajduje się 71 stacji transformatorowych SN/nn. Ogólna liczba odbiorców wynosi 2306. 68 stacji transformatorowych posiada rezerwy mocy.

4.5. Ciepłownictwo.

Na terenie gminy nie istnieje centralne źródło ciepła, ani sieć ciepłownicza. Budynki mieszkaniowe oraz obiekty usługowe i inne stałego pobytu ludzi zaopatrywane są w ciepło z wolnostojących lub wbudowanych kotłowni lokalnych, wyposażonych najczęściej w nisko sprawne kotły węglowe bez urządzeń odpylających. Do podgrzewania ciepłej wody dla celów bytowo - gospodarczych stosowane są najczęściej podgrzewacze elektryczne objętościowe lub przemysłowe, gazowe, gazem z butli, lub trzony kuchenne opalone węglem lub drewnem.

4.6. Gazyfikacja.

Obecnie gmina Komarów-Osada zaopatrywana jest w gaz ziemny z gazociągu wysokiego ciśnienia Lubaczów - Zamość. Gazociąg wchodzi na teren gminy m. Komarów Wieś gdzie zlokalizowana jest stacja redukcyjna. Stąd rurami o przekroju 100 mm zasilanych jest 16 miejscowości. Łączna dł. gazociągu wynosi 69km w tym 27km wykonane jest z rur PCV pozostałe zaś z rur stalowych. Gmina Komarów-Osada w ramach eksperymentu jako jedna z pierwszych gmin w 1992 r. zastosowała na terenie byłego woj. zamojskiego rury PCV do budowy sieci gazowej. Do sieci gazu ziemnego podłączonych jest aktualnie około 550 gospodarstw. Pozostali mieszkańcy korzystają dla celów komunalnych z gazu butlowego propan - butan. W najbliższych latach, o ile pozwolą środki finansowe, pozostałe wsie zostaną objęte programem dalszej gazyfikacji gminy Komarów-Osada.

4.7. Telekomunikacja.

Gmina Komarów-Osada nie posiada rozwiniętej sieci telekomunikacyjnej. Około 500 mieszkańców 9 miejscowości/ korzysta już z nowej centrali telefonicznej zlokalizowanej w Komarowie-Osadzie. Projekt telefonizacji gminy podzielono na VI etapów. W planach pozostało do dalszej telefonizacji 17 miejscowości.

Ograniczona dostępność do aparatów telefonicznych, powoduje konieczność dalszej rozbudowy sieci na terenie gminy.

Na terenie gminy znajduje się 1 placówka pocztowa w Komarowie-Osadzie. Sytuację komunikowania się poprawiają możliwości korzystania z połączeń telefonii komórkowej. Niemniej istnieje dalsza uzasadniona potrzeba zwiększenia ilości połączeń nowych abonentów.

4.8. Ochrona przeciwpożarowa.

Ochronę przeciwpożarową na obszarze gminy zajmuje się 11 jednostek OSP posiadających swoje siedziby (remizy i remizo - świetlice) w następujących miejscowościach:

- Janówka
- Ruszczyzna
- Antoniówka
- Śniatycze
- Kadłubiska
- Tomaszówka
- Dub
- Swaryczów
- Zubowice
- Kraczew
- Wolica Brzozowa

Wymienione jednostki OSP posiadają zróżnicowane wyposażenie w sprzęt gaśniczy. Ogólnie jednak wyposażenie to jest niewystarczające. Wszystkie jednostki OSP współpracują z zawodową strażą pożarną w Tomaszowie Lubelskim.

4.9. Obrona cywilna.

Gmina posiada opracowany plan działania w zakresie ochrony cywilnej w zakresie P i W. Wytypowane drużyny obrony cywilnej posiadają niewystarczające wyposażenie w podstawowy sprzęt dozometryczny i ochronny.

4.10. Bibliografia

1. Jan Górak - Miasta i Miasteczka Zamojszczyzny - OB i OZ w Zamościu - 1990r.
2. Jan Górak - Materiały Do Historii Kultury Materialnej Zamojszczyzny - OB i DZ Zamość - 1992r.
3. Jan Górak - Kościoły Drewniane Zamojszczyzny - OB i DZ Zamość - 1986r.
4. Jan Górak - Regionalne Formy Architektury Drewnianej Lubelszczyzny Na Tle Zagadnień Osadniczych - PSOZ Zamość - 1994r.
5. Praca Zbiorowa - Zabytki Architektury i Budownictwa w Polsce (woj. zamojskie) – ODZ Warszawa- 1991r.
6. Danuta Kawałko - Cmentarze Województwa Zamojskiego - PSOZ Zamość - 1994r.
7. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Zamościu - Wytyczne Konserwatorskie do opracowania „Studium” (materiały mapowe, tekstowe, tabelaryczne i inne)
8. Praca zbiorowa - Raport o Stanie Środowiska Województwa Lubelskiego – Biblioteka Monitoringu Środowiska - Lublin - 1999r.
9. Zbiór materiałów Jednostek i Instytucji samorządowych - Wnioski, postulaty, zalecenia, uwarunkowania i inne materiały pomocnicze uzyskane do materiałów wyjściowych do projektowania.
10. Urząd Statystyczny w Lublinie - Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego - Lublin -2000r.
11. Studium zagospodarowania przestrzennego woj. zamojskiego - WBPP Zamość - 1995-1997r.
12. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Komarów-Osada uchwalony Uchwałą Nr IV/13/90 Rady Gminy w Komarowie-Osadle z dnia 09.07.1990r.
13. „Strategia rozwoju województwa lubelskiego” zatwierdzona Uchwałą Nr XXII/265/2002 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 14.07.2000r.
14. „Strategia rozwoju gminy Komarów-Osada”